

College voor Toetsen en Examens

BROCHURE BB EN KB FLEX

KADERS FLEXIBELE EN DIGITALE
CENTRALE EXAMENS BB EN KB
2023

Versie 2.0, januari 2023

1	INHOUD	
1	INHOUD	2
2	INLEIDING EN LEESWIJZER	4
2.1	VERANDERINGEN TEN OPZICHTE VAN VORIGE VERSIES VAN DE BROCHURE SNEL ZICHTBAAR	4
2.2	EVALUATIE VAN HET PROJECT BB- EN KB-FLEX	4
2.3	EXAMENJAAR 2023: OPNIEUW KEUZEJAAR	4
2.4	REGELGEVING: KADERS	4
2.5	NIEUWE VERSIE VAN DEZE BROCHURE?	4
2.6	GEEN DIGITALE CENTRALE EXAMENS IN HET DERDE TIJDVAK IN AUGUSTUS	5
2.7	KOPPELING MET LEERLINGADMINISTRATIESYSTEEM (LAS)	5
3	VERANDERINGEN TEN OPZICHTE VAN 2022, DE EERSTE VERSIE VAN SEPTEMBER 2023 EN BIJZONDERE AANDACHTSPUNTEN	6
3.1	AFNAMEPERIODE UITGEBREID EN NOG STEEDS GELIJK MET DE AFNAMEPERIODE VOOR DE CSPE'S	6
3.2	VERANDERINGEN IN FACET	6
3.3	DISCUSSIE-BBF'S (BBF = BESLOTEN EN BEVEILIGDE FORUM)	6
3.4	BIJZONDER AANDACHTSPUNT: GEHEIMHOUDING BIJ BB- EN KB-FLEX	6
3.5	BIJZONDER AANDACHTSPUNT: SPELLINGCONTROLE BIJ DE DIGITALE CE'S NEDERLANDS	6
3.6	NEUTRALISATIES EN LENGTE VAN DE SCORESCHALEN	6
4	ACTIVITEITEN TOT AAN DE DIGITALE AFNAME	7
4.1	KADERS: AANMELDEN	7
4.2	KADERS: VERANTWOORDELIJKHEID DIRECTEUR	7
4.3	KADERS: VERPLICHTE SYSTEEMCHECK	8
4.3.1	INLEIDING	8
4.3.2	VOORBEREIDING EN VOORWAARDEN OP DE SYSTEEMCHECK	8
4.3.3	UITVOEREN SYSTEEMCHECK	9
4.3.4	RESULTAAT SYSTEEMCHECK	9
4.3.5	UITERSTE DATUM SYSTEEMCHECK	10
4.4	INFORMATIE: PROEF OP DE SOM	10
4.4.1	DOEL	10
4.4.2	UITVOERING PROEF OP DE SOM	11
4.4.3	SPECIFIEKE AANDACHTSPUNTEN BIJ DE PROEF OP DE SOM:	12
4.5	INFORMATIE: TECHNISCHE ONDERSTEUNING	13
4.6	KADERS: DEELNAME AAN BB- EN KB-FLEX	13
4.6.1	SCHOLEN DIE VOOR HET EERST DEELNEMEN AAN BB- EN KB-FLEX	13
4.6.2	EIGEN INITIATIEF	14
4.7	INFORMATIE: ONTVANGST EXAMENMATERIAAL	14
4.7.1	INPLANBARE DIGITALE (VOORBEELD) CENTRALE EXAMENS	14
4.7.2	TERUGVALLEN NAAR PAPIEREN CENTRALE EXAMENS: UITERLIJK WOENSDAG 29 MAART 2023	14
5	DE AFNAME	16
5.1	INFORMATIE: DE ORGANISATIE VAN DE AFNAME IN FACET	16
5.2	KADERS: TECHNISCHE PROBLEMEN TIJDENS DE AFNAME	17
5.3	KADERS: TERUGVALLEN NAAR PAPIER	17
6	CORRECTIE	18
6.1	KADERS: CORRECTIE	18
6.1.1	GEEN HANDMATIGE CORRECTIE BIJ ENGELS EN DUIJS BB EN KB	18
6.1.2	THUISCORRECTIE IS TOEGESTAAN	18
6.1.3	TWEDE CORRECTIE	18
6.2	INFORMATIE: AANDACHTSPUNTEN VOOR DE (EERSTE EN TWEDE) CORRECTIE	19
6.3	KADERS: NAJAARSCORRECTIE: CONTROLE OP DE CORRECTIE	19
6.4	INFORMATIE: GEEN WOLF, MAAR WEL TERUGRAPPORTAGE OVER DIGITALE CE'S	19
7	VERPLICHT ONDERDEEL: TWEDE CORRECTIE	20

7.1	KADERS: HET SYSTEEM VAN EERSTE EN TWEEDE CORRECTIE BIJ BB- EN KB-FLEX	20
7.1.1	PROFIEL VAN DE TWEEDE CORRECTOR	20
7.1.2	VAKKEN ZONDER EERSTE EN TWEEDE CORRECTIE	20
7.1.3	VRAGEN TIJDENS DE CORRECTIE	20
7.2	KADERS: HOE WERKT DE EERSTE EN TWEEDE CORRECTIE IN FACET?	21
7.2.1	FASE 1: DE TOEKENNING VAN SCOREPUNTEN	21
7.2.2	FASE 2: HET BEPALEN VAN DE EINDSCORES	21
7.2.3	DE EXAMENSECRETARIS ALS MONITOR	21
7.2.4	INFORMATIE VOOR CORRECTOREN	22
7.2.5	ANIMATIEFILM	22
7.3	INFORMATIE: WELKE FASES WORDEN DOORLOPEN	22
7.3.1	DE VOORBEREIDINGSFASE	22
7.3.2	DE UITVOERINGSFASE	23
7.4	INFORMATIE: WEBINAR	23
8	FLEXIBEL EXAMENSYSTEEM	24
8.1	INFORMATIE: DE PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE KANT VAN HET CE-SYSTEEM	24
8.2	KADERS: INHALEN	25
8.3	KADERS: HERKANSEN	26
8.4	KADERS: ONGELDIGVERKLARINGEN	26
8.5	KADERS: GEHEIMHOUDING	28
8.6	INFORMATIE: SCHOOLEIGEN EXAMENROOSTER	30
8.7	KADERS: DOORGEVEN CIJFER SCHOOLEXAMEN AAN REGISTER ONDERWIJSDEELNEMERS (VOORHEEN BRON): TIEN WERKDAGEN VAN TEVOREN ³¹	
8.8	INFORMATIE: GEVOLGEN VOOR HET PROGRAMMA VAN TOETSING EN AFSLUITING	31
8.9	INFORMATIE: GEVOLGEN VOOR HET EXAMENREGLEMENT	32
8.10	INFORMATIE: PROTOCOL	33
8.11	KADERS: INZAGERECHT VOOR KANDIDATEN	34
8.12	KADERS: OVERIGE RICHTLIJNEN EN BIJZONDERE AANDACHTSPUNTEN	34
9	DE CENTRALE EXAMENS	36
9.1	KADERS: EXAMENSTOF EN ANDERE VAKSPECIFIEKE AANDACHTSPUNTEN	36
9.1.1	WEL REKENMACHINE IN FACET	36
9.1.2	TOOLBOX BIJ WISKUNDE BB EN KB EN BIJ NASK1 BB EN KB	36
9.2	KADERS: EXAMENDUUR	37
9.3	KADERS: WOORDENBOEK	37
9.4	KADERS EN INFORMATIE: VARIANTEN	38
9.4.1	INFORMATIE: BESCHIKBARE VARIANTEN ECHTE DIGITALE CE'S 2023	38
9.4.2	INFORMATIE: BESCHIKBARE VOORBEELDEXAMENS	39
9.4.3	BENAMING VAN DE PACKAGES	41
9.5	INFORMATIE: KANDIDATEN MET EEN ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE	41
9.5.1	DYSLECTISCHE KANDIDATEN	41
9.5.2	SPELLINGCONTROLE BIJ DE DIGITALE CE'S NEDERLANDS	42
9.5.3	KANDIDATEN MET EEN VISUELE ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE	42
9.5.4	KANDIDATEN MET EEN AUDITIEVE ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE	42
9.5.5	OVERIGE ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE	43
9.6	INFORMATIE: NORMERING	43
9.7	INFORMATIE: VERWERKING VAN DE CIJFERS	43
10	INFORMATIE: DISCUSSIE-BBF'S VOOR ALLE DIGITALE CE'S	45
	BIJLAGE 1 ONTHEFFINGSBRIEF	46
	BIJLAGE 2 RICHTLIJNEN DOWNLOADEN TERUGVALBESTANDEN	48

2 INLEIDING EN LEESWIJZER

In deze brochure worden de kaders beschreven van het systeem van flexibele en digitale centrale examens (CE's) voor de algemene vakken in de basisberoepsgerichte leerweg (bb) en kaderberoepsgerichte leerweg (kb) van het vmbo (BB- en KB-flex).

2.1 VERANDERINGEN TEN OPZICHTE VAN VORIGE VERSIES VAN DE BROCHURE SNEL ZICHTBAAR

Deze versie van de brochure voor 2023 is op een onderdeel aangepast ten opzichte van de eerste versie van september 2023. De aangepaste tekst is blauw gemarkeerd weergegeven. De gele markeringen zijn de wijzigingen ten opzichte van de brochure van 2022. Als een hoofdstuk, respectievelijk paragraaf geheel nieuw is, heeft alleen de kop van het hoofdstuk respectievelijk de paragraaf een gele markering. Datus en jaartallen zijn wel aangepast, maar niet geel gemarkeerd.

2.2 EVALUATIE VAN HET PROJECT BB- EN KB-FLEX

In het najaar van 2018 heeft het ministerie van OCW een evaluatie van het project BB- en KB-flex laten uitvoeren door Regioplan. Aan het onderzoek van Regioplan hebben veel examensecretarissen en docenten meegewerkt. Regioplan concludeert dat de flexibele en digitale centrale examens de vaardigheden op een goede manier toetsen en dat deze manier aansluit bij de beleving en wensen van de bb- en kb-leerlingen. Samen met de mogelijkheid om als school zelf de afnametijdstippen te bepalen, maakt dat vmbo-scholen in overgrote meerderheid (namelijk voor 99%) kiezen voor BB- en KB-flex. Regioplan beveelt aan om dit examensysteem regulier te maken.

De minister heeft het [rapport 'Digitale centrale examens in vmbo-bb en -kb' van Regioplan](#) aan de Tweede Kamer aangeboden als bijlage bij zijn [brief Visie toetsing en examinering in het voortgezet onderwijs](#) van 18 april 2019.

2.3 EXAMENJAAR 2023: OPNIEUW KEUZEJAAR

Het examenjaar 2023 is opnieuw een *keuzejaar* waarin alle vmbo-scholen voor de algemene vakken bb en kb kunnen kiezen tussen 'BB- en KB-flex' en papieren CE's met vaste afnametijdstippen.

2.4 REGELGEVING: KADERS

Bij het centraal examen gelden de Wet Voortgezet Onderwijs 2020 en het Uitvoeringsbesluit WVO 2020. Bij de flexibele en digitale centrale examens bb en kb wordt op enkele punten afgeweken van de geldende wet- en regelgeving. Alle VO-scholen die deelnemen aan BB- en KB-flex hebben daarvoor toestemming verkregen, mits de school daarbij opereert met inachtneming van de kaders van het CvTE¹. De kaders die het CvTE stelt, zijn opgenomen in deze brochure. Deze kaders hebben de status van regels zoals bedoeld in artikel 3.20 lid 6 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020

Naast de kaders bevat deze brochure ook nadere informatie. Vanaf hoofdstuk 4 is in de kop van elke paragraaf, dan wel het hoofdstuk zelf aangegeven of de paragraaf resp. het hele hoofdstuk kaders aangeeft of informatie bevat.

Naast deze brochure is er de activiteitenplanning voor BB- en KB-flex, waarin is beschreven welke stappen moeten worden doorlopen en wanneer welke activiteiten plaatsvinden. De activiteitenplanning voor BB- en KB-flex maakt deel uit van de '[Activiteitenplanning centrale examens vo 2023](#)' op Examenblad.nl.

Deze brochure en de activiteitenplanning zijn tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van het College voor Toetsen en Examens. Tezamen bevatten ze de volledige informatie over het flexibele en digitale centraal examensysteem.

2.5 NIEUWE VERSIE VAN DEZE BROCHURE?

Dit is de tweede versie van deze brochure, die betrekking heeft op het examenjaar 2023. In deze versie zijn de wijzigingen ten opzichte van de vorige versie van 2023 blauw gemarkeerd.

¹ Deze toestemming is door het ministerie van OCW aan iedere VO-school verstrekt middels een 'ontheffingsbrief'. De ontheffingsbrief die eind november 2010 aan alle VO-scholen is verzonden, is als bijlage in deze brochure opgenomen. (zie [bijlage 1](#)).

Als er aanleiding is om een nieuwe versie van deze brochure of de activiteitenplanning uit te brengen, dan krijgt de examensecretaris van de school bericht via een mailing vanuit Examenblad.nl.

Op Examenblad.nl staat altijd de actuele versie van deze brochure en van de activiteitenplanning.

2.6 GEEN DIGITALE CENTRALE EXAMENS IN HET DERDE TIJDVAK IN AUGUSTUS

De scholen hebben tot en met **21 juli 2023** om de flexibele en digitale centrale examens af te ronden. Kandidaten die nog in augustus een centraal examen bb of kb moeten afleggen krijgen een papieren cse, dat wordt afgenomen door de Commissie Staatsexamens VO van het College voor Toetsen en Examens. In het derde tijdvak in augustus worden geen digitale examens afgenomen.

2.7 KOPPELING MET LEERLINGADMINISTRATIESYSTEEM (LAS)

In 2022 is er gewerkt aan de ontwikkeling van de zogenaamde Amigostandaard in Facet. Hiermee is het mogelijk voor een LAS om gegevens uit te wisselen met Facet bij o.a. de digitale centrale examens bb en kb. Zo kan bijvoorbeeld de planning van de examens in het LAS plaats vinden, kunnen de scores vanuit Facet naar het LAS geïmporteerd worden en kan het LAS de scores omzetten naar een cijfer analoog zoals Facet dat berekent. Las-leveranciers, die met de Amigostandaard werken, informeren de scholen hier zelf over. Deze brochure beschrijft de handelingen zoals die in Facet zelf plaats vinden. Indien de school ervoor kiest om de koppeling met het LAS te gebruiken, dan worden sommige handelingen die in deze brochure aan bod komen (zoals dus het invoeren van een planning en de wijze van het omzetten van een score naar een cijfer) anders uitgevoerd worden dan in deze brochure beschreven.

3 VERANDERINGEN TEN OPZICHTE VAN 2022, DE EERSTE VERSIE VAN SEPTEMBER 2023 EN BIJZONDERE AANDACHTSPUNTEN

3.1 AFNAMEPERIODE UITGEBREID EN NOG STEEDS GELIJK MET DE AFNAMEPERIODE VOOR DE CSPE'S

In 2023 is de afnameperiode voor BB- en KB-flex uitgebreid en loopt van maandag 3 april 2023 tot en met vrijdag 21 juli 2023. De afnameperiode is nog steeds gelijk getrokken met de afnameperiode van de cspe's voor de profielvakken.

3.2 VERANDERINGEN IN FACET

Dit jaar wordt gebruikt gemaakt van Facet 11. De meest recente informatie, handelingen en downloads zijn te vinden op de [Facet Wiki](#) en het [zakelijk portaal van Facet](#).

De systeemeisen voor Facet zijn ten opzichte van vorig jaar verruimd onder andere door het toestaan van devices met een kleinere schermdiagonaal. Deze systeemeisen zijn te vinden op de [website van DUO](#). VDI-omgevingen (VDI = Virtual Desktop Infrastructure) zijn ook in schooljaar 2022-2023 niet toegestaan voor afnames in Facet.

Advies

Scholen wordt geadviseerd om niet alleen de systeemcheck ([paragraaf 4.3](#)), maar ook de Proef op de Som ([paragraaf 4.4](#)) te gebruiken om te controleren of Facet 11 met de bcl-d-afnamespeler echt goed werkt op de eigen ICT-infrastructuur. Daarnaast wordt geadviseerd om ook de tweede correctie en het overeenkomen van de scores te oefenen. Daarvoor is een speciaal Tweede Correctie Test-examen (TCT-examen) beschikbaar. Meer informatie hierover vindt u in [hoofdstuk 7](#).

3.3 DISCUSSIE-BBF'S (BBF = BESLOTEN EN BEVEILIGDE FORUM)

Binnen een bbf kunnen docenten discussiëren over opgaven die nog onder geheimhouding vallen, waarbij de opgave die het onderwerp van gesprek is ook daadwerkelijk getoond wordt. Sinds 2021 kunnen bij alle digitale CE's met discussie-bbf's gewerkt worden. Zie [hoofdstuk 10](#).

3.4 BIJZONDER AANDACHTSPUNT: GEHEIMHOUDING BIJ BB- EN KB-FLEX

De richtlijnen voor het waarborgen van de geheimhouding bij BB- en KB-flex zijn aangescherpt en uitgebreid. De reden hiervoor is dat vorig jaar een aantal docenten toch screenshots hebben gemaakt van opgaven en die naar de Examenlijn hebben gestuurd. In hoofdstuk 8 paragraaf 5 brengen we dit punt graag onder de aandacht.

3.5 BIJZONDER AANDACHTSPUNT: SPELLINGCONTROLE BIJ DE DIGITALE CE'S NEDERLANDS

Niet anders dan in voorgaande examenjaren, maar wel een bijzonder aandachtspunt: De directeur mag kandidaten met een dyslexieverklaring toestaan om de spellingcontrole te gebruiken bij de schrijfpdracht in de digitale CE's Nederlands. Voor kandidaten die gebruik willen maken van de spellingcontrole en daar recht op hebben, komt er een aparte package met de varianten van het digitale CE Nederlands bb. Hetzelfde geldt voor Nederlands kb. De naam van deze aparte packages is te herkennen aan de toevoeging 'MET spellingcontrole'. In deze aparte packages staat de spellingcontrole alleen bij de schrijfpdracht aan. Het is noodzakelijk dat uw bb- en kb-kandidaten, die bij het afleggen van het digitale CE Nederlands gebruik willen maken van de spellingcontrole én daar recht op hebben, daarmee van tevoren oefenen. Dit omdat zij moeten ervaren hoe zij om kunnen gaan met de spellingcontrole in Facet. Zie paragraaf [9.5.2](#).

3.6 NEUTRALISATIES EN LENGTE VAN DE SCORESCHALEN

In maart informeren wij de examensecretaris over:

- 1 de wijze waarop met neutralisaties wordt omgegaan bij de digitale CE's bb en kb;
- 2 mogelijke aanvullingen op het correctievoorschrift;
- 3 de vaststelling van de eindscores;
- 4 de lengtes van de scoreschalen.

Dit gebeurt via een mailing vanuit [Examenblad.nl](#).

4 ACTIVITEITEN TOT AAN DE DIGITALE AFNAME

4.1 KADERS: AANMELDEN

Via het 'Opgaveformulier aantal examenkandidaten' van DUO geeft de examensecretaris de aantallen kandidaten door voor de algemene vakken bb en kb. De examensecretaris geeft in dit formulier tevens aan of de school meedoet aan het flexibele en digitale centraal examensysteem voor vmbo bb en/of kb. Het is van belang dat het aantal kandidaten per vak moet worden ingevuld als de school later eventueel over zou stappen naar papieren centrale examens. (zie paragraaf [4.7](#), [4.8.2](#) en [5.3](#)).

Mededelingen over BB- en KB-flex worden verzonden vanuit Examenblad.nl.

Alle mailings gaan naar de examensecretaris, diens plaatsvervanger en als daar aanleiding toe is ook naar de directeur, de systeembeheerder of de FAO-beheerder (de beheerder van de FAO-server, waarop de packages met digitale centrale toetsen en examens vanuit DUO gedistribueerd worden). De mailings worden verstuurd naar de e-mailadressen die vermeld zijn op de persoonlijke pagina van de examensecretaris op Examenblad.nl.

Sommige mailings zijn ook voor docenten van belang. Wanneer de examensecretaris de docenten aanmeld op de persoonlijke pagina van de examensecretaris op Examenblad.nl krijgen de docenten zelf de mailings die betrekking hebben op hun vak(ken). De examensecretarissen hoeven niet meer de mailings voor de betreffende docenten door te sturen. Dit wordt automatisch gedaan vanuit Examenblad.

4.2 KADERS: VERANTWOORDELIJKHEID DIRECTEUR

De directeur is verantwoordelijk voor de afname van het centraal examen VO. Voor de flexibele en digitale centrale examens is dat niet anders dan voor de papieren CE's en de cspe's. De directeur opereert daarbij met in achtneming van de Wet Voortgezet Onderwijs 2020 en het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 en - voor zover daarvan wordt afgeweken - de kaders in deze brochure.

In het schooljaar 2013-2014 hebben alle directeuren van scholen die deelnamen aan BB- en KB-flex een verklaring ingezonden waarmee zij verklaarden dat zij kennis hadden genomen van de kaders in deze brochure en de bij de uitvoering betrokken schoolfunctionarissen zouden opdragen om conform de kaders in deze brochure te werk te gaan. Het CvTE gaat ervan uit dat de directeuren conform de Wet Voortgezet Onderwijs 2020 en het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 en de kaders in deze brochure opereren, maar verlangt geen expliciete verklaring meer. Als de directeur nieuw is, verzoekt het CvTE de examensecretaris om deze brochure en de status ervan expliciet onder diens aandacht te brengen.

Hieronder volgen twee voorbeelden uit de afnamepraktijk op enkele scholen die het CvTE ertoe brengen het belang van de verantwoordelijkheid van de directeur te benadrukken.

Voorbeeld 1

In deze brochure is het testtraject dat iedere school voorafgaand aan de afname van de digitale centrale examens doorloopt nader beschreven. Dit moet de kans maximaliseren dat de echte afname goed verloopt. Desalniettemin kan het voorkomen dat een examensecretaris of systeembeheerder ook na een succesvol verlopen testtraject alsnog een knelpunt signaleert, bijvoorbeeld als gevolg van een onvoorziene interferentie tussen Facet en het ICT-netwerk van de school. Daarom is het stap voor stap doorlopen van het testtraject geen 100% garantie voor een storingsvrije afname. In 2012 constateerden enkele examensecretarissen en systeembeheerders een dergelijke interferentie weliswaar, maar zetten zij de digitale afname toch door uit betrokkenheid of omdat ze terugval op papier mogelijk als nederlaag zouden ervaren. Vanuit de verantwoordelijkheid van de directeur kan het besluit 'terugval naar papier' voor een goed verloop van de afname echter noodzakelijk zijn.

Voorbeeld 2

Op niet alle scholen waren alle bij de afname betrokken functionarissen op de hoogte van de richtlijnen met betrekking tot de geheimhouding ([paragraaf 8.5](#)). Dit zijn randvoorwaarden voor een goed verloop van de afname, niet alleen op de eigen school, maar ook op andere scholen. De directeur kan zijn verantwoordelijkheid voor de afname nemen door zijn personeelsleden te laten verklaren dat zij bij de afname de richtlijnen met betrekking tot geheimhouding in acht nemen. Verder is het raadzaam om voor de start van de examenperiode nog eens nadrukkelijk te wijzen op de geheimhoudingregels uit deze brochure (paragraaf 8.5).

4.3 KADERS: VERPLICHTE SYSTEEMCHECK

Voordat een school Facet mag gebruiken, moet eerst een systeemcheck worden gedaan. Als een school meedoet aan meerdere examens in Facet kan met één systeemcheck voor Facet worden volstaan.

4.3.1 Inleiding

Voordat u Facet voor echte toetsen en examens mag gebruiken, moet u succesvol een systeemcheck uitgevoerd hebben binnen de ICT-infrastructuur op de school of instelling. Deze systeemcheck wordt uitgevoerd met **een speciaal examen** en heeft als doel om te testen of de infrastructuur op de instelling voldoet aan de eisen van Facet.

In dit speciale examen zitten verschillende typen vragen en applicaties (zoals fragmenten met beeld en geluid, CI-applicaties en de toolbox) die ook in echte examens kunnen voorkomen. Bij de systeemcheck zijn de vakinhouden van het examen van geen enkel belang, maar gaat het uitsluitend om het testen van de infrastructuur op de instelling.

Er zijn in schooljaar 2022-2023 twee verschillende soorten systeemcheck-examens voor VO:

Systeemcheck VO - Algemeen

Dit is de meest uitgebreide systeemcheck. Hierin komen vragen voor uit verschillende vakken van vmbo-bb en -kb en de kunstexamens. Scholen die meedoen aan BB- en KB-flex moeten dit systeemcheck-examen gebruiken. Een afzonderlijke systeemcheck voor de CE's bij de kunstvakken (muziek havo en vwo, kunstvakken (algemeen) havo en vwo, dans GL/TL, drama GL/TL of muziek GL/TL) is dan niet nodig.

Systeemcheck VO - Kunstvakken

Dit systeemcheck-examen is bestemd voor scholen die enkel één van de centrale examens in de kunstvakken muziek havo en vwo, kunstvakken (algemeen) havo en vwo, dans GL/TL, drama GL/TL of muziek GL/TL) in Facet afnemen.

4.3.2 Voorbereiding en voorwaarden op de systeemcheck

- 1 Bepaal of u de echte afnames online of offline² gaat afnemen. U neemt de systeemcheck op dezelfde wijze af als de echte afnames. Wanneer u zowel online als offline verwacht af te nemen, voert u de systeemcheck in beide omgevingen uit.
- 2 Bepaal de omstandigheden waarin de afnames plaatsvinden. Deze omstandigheden moeten gelijk zijn aan de omstandigheden tijdens de echte afnames. Denk hierbij onder meer aan de tijdstippen van de afnames, de netwerkbelasting, het aantal lokalen en het aantal (dyslectische) kandidaten dat recht heeft op verklanking.
- 3 Bepaal het aantal computers. Tijdens de systeemcheck moet u minimaal het aantal computers gebruiken dat ook tijdens de echte afnames gebruikt gaat worden. Tel hier 10 procent reserve bij op voor het geval er tijdens een afname computers defect raken en kandidaten plaats moeten nemen achter reservecomputers.
- 4 Wanneer alle noodzakelijke stappen in het proces van het installeren van de software voor Facet zijn gevolgd, kunt u een systeemcheck VO plannen zoals beschreven in de handleiding

² Voor het inplannen van de offline afnames is natuurlijk wel een internetverbinding nodig. Wij raden aan om dit ruim voor de afname te doen.

voor de FT-Afnameplanner. Kies hierbij de juiste systeemcheck VO (voor BB- en KB-flex is dat systeemcheck VO - algemeen Facet 11).

- 5 Geef als afnameleider de systeemcheck VO vrij zoals is beschreven in de handleiding FT-Afnameleider.

4.3.3 Uitvoeren systeemcheck

- 1 Log met alle kandidaten tegelijkertijd in.
 - ✓ Controleer of alle kandidaten succesvol ingelogd zijn.
- 2 Laat alle kandidaten gelijktijdig het beeldfragment van vraag 3 van het systeemcheck VO - algemeen Facet 11 afspelen.
 - ✓ Controleer of het beeldfragment gelijktijdig op alle computers vloeiend wordt afgespeeld.
 - ✓ Controleer of de verklanking werkt bij kandidaten die gebruik mogen maken van de mogelijkheid om tekst te laten verklanken.
- 3 Laat een representatief aantal kandidaten vraag 1 opzoeken en start tegelijkertijd de verklanking.
 - ✓ Controleer of de wachttijd van de verklanking acceptabel is en of het (stem)geluid niet hapert of hakkend klinkt.
- 4 Laat alle kandidaten tussen vraag 3 en 4 heen en weer navigeren (dit zijn de vragen met beeldfragmenten).
- 5 Neem de tijd om de systeemcheck VO volledig door te lopen, net zoals bij een echte afname.
- 6 Laat alle beeld- en geluidfragmenten volledig afspelen. Test ook of het gelijktijdig afspelen van de filmpjes van vraag 3 en 4 op verschillende werkplekken soepel verloopt.
- 7 Beantwoord open vragen en controleer hierbij ook of het mogelijk is lange antwoorden te geven. Het is tevens van belang dat u goed controleert of de antwoorden van leerlingen in CI-applicaties zoals tegelpatronen en de toolbox goed worden opgeslagen. CI-applicaties vindt u in bijvoorbeeld vraag 18 (tegelpatroon). De toolbox komt in vraag 17 voor.
- 8 Zorg ervoor dat alle kandidaten het gemaakte werk inleveren.
- 9 Sluit als afnameleider de afname zoals beschreven is in de handleiding voor de Afnameleider.

NB

Met de systeemcheck VO kan niet worden getest of de correctie werkt. De eerste en tweede correctie kan getest worden met een speciaal TCT-examen (Tweede correctie Test-examen). Zie [hoofdstuk 7](#).

4.3.4 Resultaat systeemcheck

Anders dan in voorgaande jaren controleert DUO/Facet bij een beperkt aantal scholen of ze de systeemcheck hebben uitgevoerd. DUO/Facet controleert dit alleen nog bij scholen die in 2023 voor het eerst BB- en KB-flex-examens afnemen. De nieuwe scholen die op dat moment nog geen systeemcheck hebben uitgevoerd, ontvangen een reminder. In onderstaande tabel is weergegeven op welke datums DUO de controle uitvoert en op welke datums de scholen een reminder ontvangen.

Meetdatum	Reminder
3 november 2022	4 november 2022
24 november 2022	25 november 2022

Meetdatum	Reminder
1 december 2022	2 december 2022 (deadline)

	DUO/Facet controleert niet of de afnames in Facet daadwerkelijk gelijktijdig hebben plaatsgevonden of hoeveel afnames er hebben plaatsgevonden. Het is de verantwoordelijkheid van de school om een systeemcheck uit te voeren die representatief is voor een echte afname.
---	---

4.3.5 Uiterste datum systeemcheck

De uiterste datum voor het uitvoeren van de systeemcheck is **2 december 2022**.

Heeft een school, die voor het eerst flexibele digitale centrale examens bb en kb afneemt, op 2 december 2022 geen succesvolle systeemcheck uitgevoerd, dan ontvangt de school bericht dat de school wordt uitgesloten van verdere deelname aan de flexibele en digitale centrale examens bb en kb. Dit bericht wordt uiterlijk op 8 december verzonden vanuit computerexamens@cvte.nl aan het e-mailadres van de examensecretaris dat bekend is bij Examenblad.nl.

Voor de andere scholen blijft de systeemcheck ook een verplicht onderdeel van de voorbereiding op de centrale examens, maar er vindt in 2023 geen terugkoppeling meer plaats of de systeemcheck is uitgevoerd. Zonder systeemcheck is het onverantwoord om flexibele digitale CE's af te nemen.

	CvTE en DUO/Facet vinden het onverantwoord om bij de daadwerkelijke centrale examens meer computers gelijktijdig in te zetten dan dat er tijdens de systeemcheck zijn gebruikt.
	Als er wijzigingen plaatsvinden in de infrastructuur van de school en/of de school meer computers wil inzetten dan tijdens de verplichte systeemcheck zijn gebruikt, dan kan de school ook na 2 december nog een nieuwe systeemcheck uitvoeren.
	De registratie van de systeemcheck bij DUO/Facet biedt op zich nog geen garantie voor een goed verloop van de afnames. Het is ook van belang dat de afnames tijdens de systeemcheck(s) naar tevredenheid ³ van de school zijn verlopen. Als zich tijdens de afname van het systeemcheck technische problemen hebben voorgedaan is het van belang dat de school hierover tijdig contact opneemt met de helpdesk van Facet.

4.4 INFORMATIE: PROEF OP DE SOM

4.4.1 Doel

Het doel van de Proef op de Som is om leerlingen en docenten te laten oefenen met digitale centrale examens in Facet en de stappen die genomen moeten worden tijdens de echte examenafname. Hiervoor kunt u de voorbeeldexamens gebruiken die in Facet worden klaargezet. Zie [paragraaf 9.4.2](#). De Proef op de Som is de generale repetitie voor de afname van de digitale CE's 2023.

De Proef op de Som is belangrijk om de echte afnames goed voor te bereiden voor alle betrokkenen: leerlingen, docenten, systeembeheerders en examensecretarissen.

Het is dan ook van belang om tijdens de Proef op de Som met **alle kandidaten per vak** minstens één digitaal inplanbaar voorbeeldexamen af te nemen, dat ook door de docent te laten corrigeren en de scores ook door de examensecretaris te laten omzetten in cijfers.

De Proef op de Som biedt de mogelijkheid om zo veel mogelijk aspecten voor een geslaagde afname al een keer door te nemen. Denk aan de procedures voor installatie van

³ Bijvoorbeeld geen onregelmatigheden zoals crashes, CI-applicaties (bv. de diagramtool) die niet goed werken, haperingen bij geluid- en beeldfragmenten.

examenpackages, , de toewijzing van varianten en de wijze waarop dyslectische kandidaten worden meegenomen in de planning van de afnames, en de eerste correctie.

NB

De werking van de correctie in Facet is geen onderdeel van de systeemcheck. De technische werking van de (eerste) correctie in Facet kan in de Proef op de Som worden beproefd met de voorbeeldexamens die in Facet worden klaargezet. De technische werking van de tweede correctie en het overeenkomen van de scores kan beproefd worden met het TCT-examen (zie [hoofdstuk 7](#)).

4.4.2 Uitvoering Proef op de Som

Tijdens de Proef op de Som voert de examensecretaris de volgende handelingen uit:

- De kandidaten met de juiste vakken importeren in Facet;
- Tevens in het importbestand bij de betreffende kandidaten aangeven dat zij recht hebben op verklanking;
- Een afnameplanning maken op de wijze zoals beschreven in de handleiding voor de afnameplanner;
- Een corrector toewijzen;
- De voorbeeldexamens afnemen bij kandidaten;
- De afnameplanning vrijgeven voor correctie;
- Het examen laten corrigeren door de (eerste) corrector;
- De scores van de kandidaat inzien in Facet;
- De omzetting van scores in cijfers bepalen op basis van de N-term en/of de omzettingstabellen van scores in cijfers. Zie paragraaf [9.4.2](#) en [9.7](#).

Adviezen aan de examensecretaris voor de Proef op de Som:

Zorg ervoor dat voor *é*lk examenvak met alle kandidaten minstens *é*én digitaal voorbeeldexamen wordt afgenomen en laat dat ook door de betreffende docenten corrigeren. Uit de enquêtes na afloop van de examens blijkt elk jaar weer dat lang niet alle leerlingen vinden dat zij van tevoren genoeg geoefend hebben met de digitale centrale examens. Zorg ervoor dat in de Proef op de Som ook met de verklankingssoftware in Facet wordt geoefend door de dyslectische kandidaten.

Organiseer de afname van de voorbeeldexamens tijdens de Proef op de Som op exact dezelfde manier als de echte examens: **offline of eventueel online**, zelfde computers, zelfde groepen kandidaten (denk daarbij in het bijzonder aan de kandidaten die recht hebben op verklanking), zelfde corrector.

De gesloten vragen worden in Facet automatisch gecorrigeerd, de open vragen moeten handmatig gecorrigeerd worden.

NB

Als u voor online kiest, moeten de systeemcheck en de Proef op de Som ook online gedaan worden. Het is belangrijk dat u ook test met hoeveel computers u gelijktijdig gaat examineren. Ook 'zware' examens met CI-applicaties, de toolbox (bij wiskunde en nask1) en/of beeldfragmenten (bv. Nederlands) moeten dan online worden uitgeprobeerd om te testen of de bandbreedte van de internet-verbinding toereikend is en er tijdens de afname geen haperingen optreden.

Thuiscorrectie is toegestaan

Thuiscorrectie is toegestaan bij BB- en KB-flex. Voor thuiscorrectie moet de docent wel eerst de zogeheten Facet portaal app op zijn thuis-pc installeren. Binnen de app moet de corrector bij 'Correctiebeheer' kiezen voor 'Overzicht correctie'. De corrector krijgt dan een overzicht van de afnamegroepen waaraan de afnameplanner hem als corrector heeft gekoppeld.

Het is van belang dat alle docenten hiermee oefenen voordat zij de correctie van de echte digitale CE's verrichten. Met name dit aspect vraagt dus extra aandacht van de docenten. In de handleiding bij Facet voor de corrector staat alles wat de docent/corrector in verband met de correctie over Facet moet/wil weten.

De omzetting van scores in cijfers

Als examensecretaris wilt u op de dag dat het CvTE de normering bekend gemaakt heeft, de uitslag van uw kandidaten probleemloos kunnen vaststellen. Het is goed om de omzetting van scores in cijfers jaarlijks van tevoren te oefenen. Daarom is ook de omzetting van scores in cijfers een onderdeel van de Proef de Som. Van ieder vak is er per leerweg één voorbeeldexamen aan de hand waarvan u dit kunt doen. Zie paragraaf [9.4.2](#) en [9.7](#).

Door bij de Proef op de Som evenals tijdens de systeemcheck (zie [paragraaf 4.4](#)) rekening te houden met **afhankelijkheden** (serverbelasting, verschillende afnamelokalen, meerdere FAO-servers) die van invloed zouden kunnen zijn tijdens digitale afnames, krijgt u meer inzicht in de werking van Facet in combinatie met uw IT-infrastructuur. Hoe meer de situaties van de Proef op de Som overeenkomen met die van de echte afnames, hoe beter.

Eventuele technische problemen tijdens de Proef op de Som die structureel kunnen zijn, moeten worden gemeld aan de helpdesk Facet (zie [paragraaf 4.6](#)).

Denkt u niet 'Het zijn maar voorbeeldexamens', maar bedenk dat een storing tijdens de Proef op de Som ook tijdens de echte afname kan optreden.

Drukt u, als examensecretaris, uw docenten op het hart zich tot de helpdesk Facet te wenden als zij tijdens de Proef op de Som problemen ondervinden met de (thuis)correctie.

4.4.3 Specifieke aandachtspunten bij de Proef op de Som:

Spellingcontrole bij de digitale CE's Nederlands

De directeur mag kandidaten met een dyslexieverklaring toestaan om de spellingcontrole te gebruiken bij de schrijfpdracht in de digitale CE's Nederlands.

Voor kandidaten die gebruik willen maken van de spellingcontrole en daar recht op hebben, komt er een aparte package met de varianten van het digitale CE Nederlands bb. Hetzelfde geldt voor Nederlands kb.

De naam van deze aparte packages is te herkennen aan de toevoeging 'MET spellingcontrole'. In deze aparte packages staat de spellingcontrole alleen bij de schrijfpdracht aan.

Het is noodzakelijk dat uw bb- en kb-kandidaten, die bij het afleggen van het digitale CE Nederlands gebruik willen maken van de spellingcontrole én daar recht op hebben, daarmee van tevoren oefenen. Dit omdat zij moeten ervaren hoe zij om kunnen gaan met de spellingcontrole in Facet.

CI-applicaties en de toolbox

In Facet worden zogeheten Custom Interactions (CI's) gebruikt.

CI's zijn digitale applicaties die worden gebouwd in HTML5. De kandidaten voeren in deze applicaties handelingen uit zoals bijvoorbeeld het tekenen van een vector of het maken van een schakelbord bij nask1, het tekenen van een grafiek of figuur bij wiskunde of het aangeven van een bepaald lichaamsdeel bij biologie. De antwoorden die de kandidaat geeft, worden opgeslagen in Facet.

De inplanbare voorbeeldexamens ([zie 9.4.2](#)), waarmee de Proef op de Som wordt uitgevoerd bevatten CI's. De CI's en de toolbox vragen van docenten dat zij hun leerlingen vooraf voldoende laten oefenen. De Proef op de Som is daarmee een goede graadmeter voor docenten om te verifiëren dat de leerlingen ook met de CI's en de toolbox overweg kunnen.

Oefenen met de toolbox hoeft niet alleen via de Proef op de Som, maar kan ook op de andere manieren die in [paragraaf 9.1.2](#) worden beschreven.

Tweede correctie: geen inplanbare voorbeeldexamens MET tweede correctie

De inplanbare voorbeeldexamens worden geleverd als package zonder tweede correctie.

Bij de Proef op de Som wordt dus niet geoefend met de tweede correctie. Het oefenen van (eerste en) tweede correctie gebeurt zonder leerlingen. Hiervoor gebruiken de eerste en tweede corrector een zogenoemd TCT-examen (zie [hoofdstuk 7](#) van deze brochure).

4.5 INFORMATIE: TECHNISCHE ONDERSTEUNING

Bij technische problemen met Facet kunnen twee hulpacties achtereenvolgens ondernomen worden.

Actie 1:

In de handleidingen en op de website van DUO (<https://www.duo.nl/zakelijk/voortgezet-onderwijs/examens-en-diplomas/facet/documentatie-en-contact/contact-over-facet.jsp>) vindt u de Facet wiki. Hierin staan handige tips en trucs. De Helpdesk Facet en de ontwikkelaars plaatsen hier informatie over de afnamesoftware, de FAO-server en de Facet Portaal Apps.

Actie 2:

Als op de website van DUO niet de juiste aanwijzingen worden gevonden, kan de examensecretaris/systeembeheerder de Facet-helpdesk bellen en het aangetroffen probleem bespreken. De helpdesk brengt aan de hand van een vastgelegd script stapsgewijs de infrastructuur van de instelling in beeld. Op deze manier wordt getracht het probleem in kaart te brengen en een oplossing te vinden. Mocht de helpdeskmedewerker er zelf geen oplossing voor kunnen bieden, dan wordt het probleem doorgezet naar de tweede lijn. In dat geval wordt er niet direct een oplossing aangereikt. Vanuit de tweede lijn wordt dan later contact opgenomen.

Voor het telefoonnummer, het e-mailadres en de actuele openingstijden zie:

<http://www.duo.nl/zakelijk>, kies 'voortgezet onderwijs', 'examens', 'Facet' en '[contact over Facet](#)'.

NB1

Bij telefonisch contact met de Facet-helpdesk van DUO moet de hulpvrager (de systeembeheerder, de examensecretaris en – bij technische problemen met de (thuis)correctie ook – de docent) de **instellings- en vestigingscode (voorheen Brin-nummer)** noemen van de locatie waar het probleem zich voordoet. Zorg er dus voor dit bij de hand te hebben als de helpdesk gebeld wordt!

NB2

De helpdesk doet er alles aan om scholen zo snel mogelijk van dienst te zijn. Soms duurt de oplossing van een probleem echter onverhoopt langer dan de examensecretaris of de systeembeheerder acceptabel vindt. In deze gevallen kunnen zij contact opnemen met het College voor Toetsen en Examens via computerexamens@cvte.nl. Het CvTE kan in sommige situaties als onafhankelijke partij trachten de afhandeling te bespoedigen.

Bij eventuele problemen die het gevolg zijn van ongewenste interferentie tussen Facet en het ICT-netwerk van de school kan specifieke kennis van het ICT-netwerk van de school noodzakelijk zijn. Van de Facet-helpdesk van DUO moet niet verwacht worden dat men beschikt over specifieke kennis van alle ICT-netwerken die op de 1.200 VO-scholen in gebruik zijn.

4.6 KADERS: DEELNAME AAN BB- EN KB-FLEX

4.6.1 Scholen die voor het eerst deelnemen aan BB- en KB-flex

Elke school voert verplicht een systeemcheck uit. Bij scholen die voor het eerste meedoen met BB- en KB-flex wordt door DUO/Facet gecontroleerd of de systeemcheck ook uitgevoerd is. Als de school er niet in slaagt om voor de uiterste datum van 2 december 2022 een succesvolle systeemcheck uit te voeren volgens de richtlijnen van [paragraaf 4.4](#), dan wordt de school uitgesloten van verdere deelname aan de digitale centrale examens met Facet. De examensecretaris ontvangt hierover op uiterlijk op 8 december 2022 het bericht dat:

- de school voor het examenjaar 2023 niet als deelnemer aan de flexibele en digitale centrale examens wordt aangemerkt;
- de school gebruik moet maken van de papieren centrale examens op de vaste afnametijdstippen van het examenrooster van het CvTE.

Dit bericht wordt verzonden vanuit computerexamens@cvte.nl.

De school ontvangt dan automatisch de papieren centrale examens vmbo bb en kb in kandidaat-aantallen (zie [4.1](#)). Wel moet de examensecretaris nog aan DUO/Examendiensten per CE doorgeven hoeveel cd's met pdf's voor spraaksynthese en/of daisy audio-cd's nodig zijn. Dat doet hij via een e-mail aan examens@duo.nl.

4.6.2 Eigen initiatief

Voor alle scholen geldt dat als naar de mening van de school de systeemcheck onverhoopt zo slecht verlopen is dat men afname van de digitale centrale examens in Facet onverantwoord acht, dan kan de examensecretaris zijn school tot uiterlijk woensdag 29 maart 2023 zelf afmelden bij het CvTE via computerexamens@cvte.nl, onder vermelding van de redenen hiervoor. De school stapt dan over op de papieren centrale examens.

4.7 INFORMATIE: ONTVANGST EXAMENMATERIAAL

4.7.1 Inplanbare digitale (voorbeeld) centrale examens

Als de (voorbeeld)examens klaarstaan in Facet, ontvangt de examensecretaris daarvan een bericht via Examenblad.nl.

4.7.2 Terugvallen naar papieren centrale examens: uiterlijk woensdag 29 maart 2023

Een examensecretaris die uiterlijk woensdag 29 maart via computerexamens@cvte.nl gemeld heeft dat zijn school terugvalt naar papieren CE's krijgt de examendocumenten voor de papieren CE's in kandidaat-aantallen (zie [4.1](#)), inclusief cd's met pdf's voor en/of daisy audio-cd's, ten behoeve van de afname van papieren CE's in kandidaat-aantallen.

Via een e-mail aan examens@duo.nl geeft de examensecretaris van de school die terugvalt naar papier aan DUO/Examendiensten per CE door hoeveel cd's met pdf's voor spraaksynthese en/of daisy audio-cd's nodig zijn.

Zo wordt geregeld dat de examensecretaris eenzelfde zending ontvangt als de scholen die van meet af aan voor papieren CE's gekozen hebben.

NB De school valt dan bij *alle* kandidaten met *alle* algemene vakken terug naar papieren CE's.

De examensecretaris verneemt dan van DUO/ED de pooling voor de tweede correctie.

Ná 29 maart

Na 29 maart zijn er twee scenario's denkbaar waarom scholen moeten terugvallen naar papieren centrale examens: een landelijk scenario en een scenario per individuele school.

Het landelijk scenario treedt in principe alleen in werking bij een ingrijpende calamiteit, waarbij alle scholen zouden moeten terugvallen naar papier. In zo'n landelijk scenario wordt de examensecretaris gevraagd om de examenbestanden te downloaden van de **Secure Download omgeving van Cito**.

Het individuele scenario betekent in principe hetzelfde, maar de download vindt dan plaats via de secure server van Cito.

Alle scholen die meedoen aan BB- en/of KB-flex en die op 29 maart 2023 niet zijn teruggevallen hebben, na toestemming van het CvTE, de mogelijkheid om de examenbestanden van de papieren centrale examens te downloaden. Het betreft de volgende documenten:

- de pdf's van opgaven en (uitwerk)bijlagen t.b.v. vermenigvuldiging in kandidaat aantallen,
- de pdf's op de spraaksynthese-cd, het bestand van de daisy audio-cd.

Deze bestanden worden per vak in een ZIP-bestanden aangeboden. De ZIP-bestanden zijn vergrendeld door middel van wachtwoorden.

Deze bestanden dienen om bb- en kb-scholen die zich na 29 maart genoodzaakt zien om terug te vallen naar papier daartoe maximale ruimte te bieden. Daarom spreken we van 'terugvalbestanden'.

De terugval ná 29 maart 2023 verloopt eveneens via computerexamens@cvte.nl. De school vraagt dan toestemming om terug te vallen naar de papieren examens.

De wijze waarop de distributie naar de scholen plaats zal vinden staat beschreven in "[Procedure gebruik terugval bestanden BB- en KB-flex 2023](#)"

5 DE AFNAME

5.1 INFORMATIE: DE ORGANISATIE VAN DE AFNAME IN FACET

Voorbeeld BB-afnames (voor de meeste vakken is de examenduur 60 minuten)

9.00 - 10.00 u.	groep 1	
10.00 - 11.00 u.	groep 2	
13.30 - 14.30 u.	groep 3	
14.30 - 15.30 u.	groep 4	

De school kan de afnametijdstippen zelf bepalen met inachtneming van hetgeen hierover in [paragraaf 9.4](#) beschreven is. Facet bepaalt welke variant wordt ingezet.

Grote groepen

Stel, een school heeft een computerlokaal met twintig computers.

In verband met de richtlijn om op elke tien computers één computer in reserve te houden, kunnen in dat lokaal niet meer dan 18 leerlingen gelijktijdig geëxamineerd worden.

Met deze outillage kan de school bijvoorbeeld op één dag 4 x 18 leerlingen examineren.

Spieken

Net als bij de papieren CE's is de school verantwoordelijk voor de uitvoering van het CE en moet worden voorkomen dat kandidaten kennis kunnen nemen van elkaars antwoorden.

De scholen hebben dit tot nu toe grofweg op twee manieren opgelost:

Tijdens iedere examenzitting worden schotten tussen de computers geplaatst, waardoor het de surveillant direct opvalt, wanneer een kandidaat op een andere dan de hem toegewezen computer kijkt.

De afnameplanner/examensecretaris geeft in de afnameplanning aan dat twee varianten ingezet worden en welke kandidaten de ene variant en welke kandidaten de andere variant moeten krijgen. De twee varianten worden, net als de klassieke links- en rechts-versie van een schriftelijke overhoring, om en om afgenomen op de computers in het computerlokaal.

Tijdens de afname van het CE schermt Facet de toegang tot het internet af om pogingen om via internet digitaal te spieken te voorkomen.

Tip

De ervaring van scholen uit eerdere jaren leert dat het wenselijk is om de examenafnames in de examenperiode zoveel mogelijk op dezelfde manier te organiseren (zelfde computers, zelfde groepen kandidaten) als tijdens de Proef op de Som.

5.2 KADERS: TECHNISCHE PROBLEMEN TIJDENS DE AFNAME

Pas nadat inspectie een examen ongeldig heeft verklaard, heeft de school toestemming om voor de betreffende kandidaten een nieuwe afnameplanning te maken. De procedure die daarbij doorlopen moet worden is beschreven in [paragraaf 8.4](#).

Ondanks de zorgvuldige voorbereiding en het testen tijdens de systeemcheck en de Proef op de Som valt niet uit te sluiten dat zich tijdens of na de afname technische problemen voordoen. Zodra de examensecretaris of de systeembeheerder een technisch probleem constateert, neemt hij contact op met de Facet-helpdesk van DUO. Zie [paragraaf 4.6](#).

Voorbeelden van dergelijke problemen zijn dat het niet lukt om een examen op te starten, of dat een examen is afgesloten maar dat leerlingen enkele opgaven niet hebben kunnen maken. De ervaringen in voorgaande examenjaren leren dat het belangrijk is dat de school meteen contact opneemt met de helpdesk. Het is wel eens voorgekomen dat de examensecretaris een groep leerlingen naar huis gestuurd heeft of een technisch probleem heeft laten lopen tot na de examenzitting, terwijl achteraf bleek dat een snel contact met de helpdesk het probleem direct had kunnen verhelpen.

Zie ook [paragraaf 8.4](#) 'Ongeldigverklaringen'.

Evenals bij de papieren centrale examens moeten (vermeende) inhoudelijke (niet: technische) fouten in opgaven worden gemeld aan het Examenloket via het [contactformulier](#). De examensecretaris of de docent kan dit doen. **Voor meldingen aan de Examenlijn is het voldoende om in de melding de volgende informatie te vermelden:**

- vak
- niveau
- variant
- vraagnummer

In het bijzonder willen we nog de aandacht vestigen op het maken van beeldmateriaal van opgaves uit de flexibele en digitale centrale examens bb en kb. In voorgaande jaren is het wel eens voorgekomen dat docenten screenshots van opgaven van de digitale centrale examens gemaakt hebben en verspreid hebben via een besloten Facebook-pagina of als bijlage gestuurd hebben aan de Examenlijn. Dat is niet toegestaan en valt onder schending van de geheimhouding.

NB

Als een individuele opgave door technische problemen niet gemaakt kon worden, kan de inspectie ook besluiten om niet het hele examen ongeldig te verklaren en te kiezen voor een andere oplossing. Voor de melding aan inspectie maakt de examensecretaris gebruik van het formulier 'Ongeldigverklaringen' (zie [paragraaf 8.4](#)). Daarbij geldt dat de examensecretaris eerst contact heeft gehad met de Facet-helpdesk van DUO.

5.3 KADERS: TERUGVALLEN NAAR PAPIER

NB1 De papieren centrale examens mogen alleen worden afgenomen op de vaste afnametijdstippen volgens het examenrooster van het CvTE.

NB2 De papieren centrale examens kennen een tweede correctie via een pooling door DUO/Examendiensten.

Voor de gang van zaken bij terugval naar papieren CE's zie [paragraaf 4.8.2](#).

6 CORRECTIE

6.1 KADERS: CORRECTIE

Om te kunnen corrigeren, moet op de pc waarop de corrector werkt, ongeacht of dat een pc van de school is of een thuis-pc, een app worden geïnstalleerd, de zogeheten Facet PC App Portaal (ook wel soms kort PC app genoemd). Binnen deze app moet de corrector bij 'Correctiebeheer' kiezen voor 'Overzicht correctie'. De corrector krijgt dan een overzicht van de afnamegroepen waaraan de afnameplanner hem als corrector heeft gekoppeld.

In de PC App heeft de corrector de beschikking over de vraag, het antwoord van de leerling en het correctievoorschrift. Dit geldt niet alleen voor de handmatig te corrigeren vragen, waarvoor het de corrector is die de scorepunten toekent, maar ook voor de vragen die automatisch gescoord worden. Door de optie 'Tonen van automatisch scoorbare vragen' aan te zetten, worden ook de automatisch gescoorde vragen getoond. In de handleidingen bij Facet wordt verder beschreven hoe de correctie verloopt.

Net als bij de papieren centrale examens geschiedt de correctie conform het correctievoorschrift.

6.1.1 Geen handmatige correctie bij Engels en Duits bb en kb

Sinds het examenjaar 2017 bevatten de digitale centrale examens Engels en Duits alleen nog door de computer automatisch scoorbare opgaven. Dat betekent dat er voor deze centrale examens geen handmatige correctie meer uitgevoerd hoeft te worden. Via de inzagefunctionaliteit van Facet kan iedere docent Engels/Duits de opgaven zien van de variant(en) die zijn leerlingen hebben afgelegd, alsmede hun antwoorden en de scorepunten die door Facet aan de antwoorden van de leerlingen zijn toegekend (zie [paragraaf 8.12](#)). Als de docent daarin een fout zou signaleren, moet hij contact opnemen met het Examenloket via het [contactformulier](#).

Het inzagerecht voor leerlingen (zie [paragraaf 8.11](#)) is bij deze geheel automatisch scoorbare CE's niet anders dan bij de overige digitale CE's.

Ook de digitale centrale examens Nederlands bb en kb bestaan voor de onderdelen lezen en kijk- en luistervaardigheid alleen uit automatisch scoorbare vragen, maar het onderdeel schrijfvaardigheid moet nog wel handmatig gecorrigeerd worden.

NB

Als blijkt dat een individuele opgave wel gemaakt is, maar door technische problemen niet beoordeeld kan worden, neemt de examensecretaris of de corrector eerst contact op met de Facet-helpdesk van DUO (zie [paragraaf 4.6](#)). Mogelijk kan de helpdesk het gegeven antwoord nog terughalen. Lukt dat niet, dan zoekt de examensecretaris contact met inspectie via het formulier 'Ongeldigverklaring'.

6.1.2 Thuiscorrectie is toegestaan

Om thuis te kunnen corrigeren moet de docent op zijn thuis-pc de zogeheten Facet PC app portaal installeren. Deze is beschikbaar voor Windows, Mac en Linux gebruikers. Binnen de app moet hij bij 'Correctiebeheer' kiezen voor 'Overzicht correctie'. De docent krijgt dan een overzicht van de afnamegroepen waaraan de afnameplanner hem als corrector heeft gekoppeld.

De PC app is zo opgezet dat er op de thuis-pc geen examenbestanden achter blijven, zodra de docent de app heeft afgesloten.

Uiteraard blijft het van groot belang dat docenten de richtlijnen voor geheimhouding (zie [paragraaf 8.5](#)) in acht nemen.

6.1.3 Tweede correctie

Vanaf 2022 kent BB- en KB-flex een verplichte tweede correctie voor de examens met handmatig scoorbare vragen. De school is verantwoordelijk voor het aanwijzen van een tweede corrector. Beide correctoren verrichten in de correctiemodule onafhankelijk van elkaar de correctie van de open vragen en bepalen vervolgens in een overeenstemmingsmodule gezamenlijk de uiteindelijke score van de kandidaat. In [hoofdstuk 7](#) van deze brochure staat het systeem van tweede correctie uitvoerig beschreven. Tevens staat beschreven hoe met eerste en tweede correctie geoefend kan worden.

6.2 INFORMATIE: AANDACHTSPUNTEN VOOR DE (EERSTE EN TWEEDE) CORRECTIE

Bij de correctie volgt een docent de stappen die staan beschreven in de paragrafen 3.2, 3.3 en 3.4 in de Handleiding corrector van Facet, die te downloaden is vanaf het Facet-portaal. Het starten, uitvoeren en afsluiten van de correctie wijkt voor de tweede corrector niet af van de werkwijze van de eerste corrector.

Aandachtspunten:

- 1 De corrector kan instellen dat hij de automatisch gescoorde items en de informatie-items ook getoond wil hebben. Automatisch gescoorde items hoeven niet gecorrigeerd te worden. Een docent kan de door de kandidaat gegeven antwoorden zien, maar niet de sleutel (het juiste antwoord) zelf. Uit de score die door Facet aan het kandidaat-antwoord is toegekend, kan de corrector de sleutel wel afleiden. In de inzagemodule van Facet worden de sleutels wel getoond.
- 2 De aantekeningen die een docent maakt tijdens de correctie, worden opgeslagen. In de overeenstemmingsmodule kunnen de eerste en tweede corrector elkaars aantekeningen zien. In de inzagemodule van Facet zijn de aantekeningen van de corrector(en) niet zichtbaar.

6.3 KADERS: NAJAARSCORRECTIE: CONTROLE OP DE CORRECTIE

Naast de verplichte tweede correctie, zoals beschreven in [hoofdstuk 7](#), vindt er in 2023 ook een controle in het najaar plaats of de correctie op de juiste wijze, dat wil zeggen conform het correctievoorschrift, heeft plaatsgevonden.

Deze controle op de correctie vindt plaats in het najaar dat volgt op het schooljaar waarin de digitale CE's zijn afgenomen. De controle gebeurt door gecommitteerden van de Commissie Staatsexamens VO. Deze krijgen toegang tot de antwoorden van de kandidaten. De gecommitteerden corrigeren opnieuw de antwoorden van de kandidaten op de open vragen. Daarna worden de scores die door de gecommitteerden zijn toegekend vergeleken met de scores die bij de eerste correctie door de examiner zijn toegekend. De resultaten van deze vergelijking worden vermeld in een rapport dat aan de inspectie wordt overhandigd. Mocht blijken dat de eerste correctie niet goed verricht wordt, dan kan de inspectie de school daarop aanspreken.

De scholen krijgen een terugkoppeling van de resultaten van de najaarscorrectie. De terugkoppeling kan de volgende elementen bevatten:

- De school zat dit jaar niet in de steekproef;
- De school zat in de steekproef en er zijn geen significante verschillen met de overeengekomen score gevonden;
- De school zat in de steekproef en bij de volgende vakken zijn significante verschillen geconstateerd:

Deze terugkoppeling zal naar verwachting in het voorjaar van 2024 plaatsvinden.

6.4 INFORMATIE: GEEN WOLF, MAAR WEL TERUGRAPPORTAGE OVER DIGITALE CE'S

Bij de flexibele en digitale centrale examens die in Facet worden afgenomen is het programma Wolf niet nodig. Facet stuurt automatisch de scores aan Cito.

Bij Wolf zendt Cito als 'tegenprestatie' een overzicht naar de corrector waarin de scores van diens kandidaten worden vergeleken met het landelijk gemiddelde. Ook bij BB- en KB-flex is een terugrapportage mogelijk.

Van de vakken met voldoende deelnemende leerlingen per niveau wordt een terugrapportage verzorgd. Dit zijn de vakken Nederlands, Engels, economie, maatschappijkunde, biologie, nask1 en wiskunde.

7 VERPLICHT ONDERDEEL: TWEEDE CORRECTIE

Tweede correctie in Facet maakt vanaf het examenjaar 2022 verplicht onderdeel uit van BB- en KB-flex. In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de eerste en tweede correctie in Facet plaats vindt en op welke wijze scholen zich goed voorbereiden op de correctie. In Facet kunnen de eerste en tweede correctie gelijktijdig worden verricht, zonder dat de beide correctoren van elkaar kunnen zien hoe zij de scorepunten toekennen. Dat gebeurt in de correctiemodule van Facet. Nadat de eerste en tweede corrector de correctie hebben uitgevoerd moeten beide correctoren overeenstemming over de eindscore van elke kandidaat bereiken. Dat gebeurt in de overeenstemmingmodule van Facet.

Tweede correctie is bedoeld om te bereiken dat leerlingen voor hun centraal examen de eindscore krijgen die zij verdienen op grond van hun prestatie tijdens de afname.

7.1 KADERS: HET SYSTEEM VAN EERSTE EN TWEEDE CORRECTIE BIJ BB- EN KB-FLEX

Hoofdkenmerk van het systeem van eerste en tweede correctie bij BB- en KB-flex is dat scholen zelf de tweede corrector aanwijzen. Formeel is het de directeur die dit doet, in de praktijk zal op veel scholen de examensecretaris namens de directeur uitvoering geven aan deze taak.

Daarnaast is er nog één regel, te weten **de hoofdregel**:

Een tweede corrector mag een digitaal CE pas corrigeren nadat hij zijn laatste les aan zijn eigen kandidaten (ter voorbereiding op datzelfde digitale CE) heeft gegeven. Lessen aan herkansers en kandidaten die vanwege een geldige reden afwezig waren (inhalers) vormen hierop een uitzondering.

7.1.1 Profiel van de tweede corrector

De tweede corrector kan een docent van de eigen locatie zijn, maar ook een docent van een andere locatie of een andere school. Iedere school mag dit zelf bepalen. Of de tweede corrector een docent van de eigen locatie is, dan wel van een andere locatie/school mag per vak verschillen. De aanwijzing van een tweede corrector is geheel de verantwoordelijkheid van de directeur. Het heeft de voorkeur dat de tweede corrector de leerlingen van wie hij de tweede correctie verricht, niet kent. Als dat voor de school niet of te moeilijk te organiseren is, heeft het de voorkeur dat de tweede corrector niet zelf ook les geeft aan de leerlingen van wie hij de tweede correctie verricht. De enige regel, naast de hoofdregel, die de school bij de aanwijzing van de tweede correctoren in acht moet nemen, is dat de tweede corrector bekwaam is voor wat betreft de correctie van het betreffende centraal examen. Dat kan dus bijvoorbeeld ook een (oud)-docent zijn die (tijdelijk) niet meer in het onderwijs werkzaam is, maar nog wel bekwaam is om correctie uit te voeren. Of een docent die ervaring heeft met examenklassen/les geven op een ander niveau. **Het is de directeur van de school die bepaalt of een corrector bekwaam is om de correctie uit te voeren.**

7.1.2 Vakken zonder eerste en tweede correctie

De vakken waarbij de open vragen door de docent – de eerste corrector – gecorrigeerd worden kennen eerste en tweede correctie. Dat zijn alle vakken, behalve Engels en Duits. Sinds 2017 bestaan de digitale CE's bb en kb voor Engels en Duits uitsluitend uit automatisch scorebare vragen. Voor Engels en Duits is er dus geen sprake van correctie door de docent / eerste corrector en daardoor is er ook geen sprake van tweede correctie. Eerste en tweede correctie wordt uitgevoerd bij de volgende vakken: Nederlands, aardrijkskunde, geschiedenis, maatschappijkunde, economie, nask1, wiskunde en biologie.

7.1.3 Vragen tijdens de correctie

Voor technische vragen over de werking van Facet met betrekking tot de tweede correctie is de Facet-helpdesk van DUO (zie [paragraaf 4.6](#)) het aangewezen adres.

Met overige vragen over de tweede correctie kan de examensecretaris terecht bij CvTE via computereexamens@cvte.nl.

Als de examensecretaris dit aangeeft zal een CvTE-medewerker contact met hem opnemen.

Tot zover het systeem van eerste en tweede correctie op hoofdlijnen.

De paragrafen 7.2 en 7.3 bevatten gedetailleerde informatie over de werking van Facet voor wat betreft de eerste en tweede correctie respectievelijk de fases (voorbereiding en uitvoering) van de correctie.

In paragraaf 7.4 tenslotte wordt gewezen op het informatieve webinar dat over het systeem van eerste en tweede correctie gepubliceerd is.

7.2 KADERS: HOE WERKT DE EERSTE EN TWEDE CORRECTIE IN FACET?

De correctie gebeurt in twee fasen:

- 1 de toekenning van scorepunten
- 2 het bepalen van de eindscores

Deze twee fasen vormen samen de correctiegang.

7.2.1 Fase 1: de toekenning van scorepunten

Zodra de afname heeft plaatsgevonden kan de examensecretaris de afname vrijgeven voor correctie. Als het zover is gaat er een bericht vanuit facet@duo.nl naar de eerste corrector. De eerste corrector kan dan beginnen met de correctie van het werk van zijn eigen leerlingen.

De examensecretaris/afnameplanner ziet in de lijst 'Toegewezen tweede correcties' dat de status van de afname gewijzigd is in 'Vrijgegeven'. Wanneer er al een docent als tweede corrector aan deze afname groep gekoppeld is, ontvangt deze een e-mail vanuit facet@duo.nl met de melding dat er een afnamegroep klaar staat voor (tweede) correctie. Heeft de examensecretaris de tweede corrector pas toegewezen *nadat* de status van de afname in 'Vrijgegeven' is gewijzigd, dan ontvangt de tweede corrector vanuit facet@duo.nl direct het bericht dat hij kan beginnen met de tweede correctie. Dus een notificatie naar een corrector volgt zodra de toetsafname is vrijgegeven en de corrector is gekoppeld.

NB

De tweede corrector mag pas gaan corrigeren nadat hij zijn laatste les aan zijn eigen kandidaten (ter voorbereiding op datzelfde digitale CE) heeft gegeven (zie de hoofdregel in 7.2.1). De examensecretaris/afnameplanner mag een corrector dus dan pas als (tweede) corrector koppelen aan een afnamegroep.

De tweede correctie gebeurt op dezelfde manier als bij de eerste correctie:

- De corrector ziet de vraag, het antwoord van de kandidaat en het antwoordmodel volgens het correctievoorschrift.
- De corrector kent scorepunten toe voor de open vragen.
- De corrector kan aantekeningen bij een opgave maken.
- Als de corrector klaar is, sluit hij de correctie af.

Tijdens fase 1 kan de eerste corrector niet zien wat de tweede corrector doet en omgekeerd. Wel kunnen beide correctoren in de overeenstemmingsmodule van Facet zien of de ander de correctiemodule al heeft afgesloten. Dat is te zien in 'Correctiebeheer' – 'Overeen te komen correcties'.

7.2.2 Fase 2: het bepalen van de eindscores

Als de tweede corrector klaar is met fase 1 en gezien heeft dat ook de eerste corrector de correctiemodule heeft afgesloten, gaat hij in overleg of neemt hij contact op met de eerste corrector.

Door gelijktijdig in te loggen in de overeenstemmingsmodule van Facet bepalen de eerste en de tweede corrector samen de eindscores. Hoe dat in zijn werk gaat staat beschreven in de handleiding voor de correctoren, die via de portal van Facet te downloaden zijn.

NB

Als de eerste en tweede corrector er niet uitkomen, bepaalt de directeur de eindscore.

7.2.3 De examensecretaris als monitor

De examensecretaris/afnameplanner kan zien of de correctie wel of niet is afgerond door de eerste en tweede corrector.

De examensecretaris kan ook zien of de overeenstemmingsmodule is afgesloten.

7.2.4 Informatie voor correctoren

De handleiding voor de corrector kan worden gedownload zodra de corrector in Facet is ingelogd via de downloadpagina in het hoofdmenu van Facet.

Om te kunnen corrigeren moet op de pc waarop de corrector werkt de Facet PC app portaal geïnstalleerd zijn (zie [paragraaf 6.1](#)). Dit geldt zowel voor de eerste als de tweede corrector. Onder de menu-optie 'Correctiebeheer' hebben de eerste en tweede corrector toegang tot 'Overzicht correctie' (voor fase 1) en de 'Overeen te komen correcties' (voor fase 2). Alles wat de corrector in verband met de correctie over Facet wil weten, staat in de handleidingen. Onder meer het installeren van de PC app, de mogelijkheden om zowel thuis als op school te corrigeren en de wijze waarop de eerste en tweede corrector, beide vanachter hun eigen pc, (telefonisch) overleg kunnen voeren over de scores van de leerlingen.

Bij technische problemen kunnen correctoren contact opnemen met de Facet-helpdesk (zie [paragraaf 4.6](#)).

7.2.5 Animatiefilm

Op de onderwerppagina '[Flexibele en digitale centrale examens BB- en KB-flex](#)' van Examenblad.nl staat de animatiefilm '[De eerste en tweede correctie in Facet](#)'. Deze animatiefilm is met name bedoeld voor docenten. Wat hierboven beschreven is over fase 1 en fase 2 wordt in vijf minuten visueel ondersteund uiteengezet.

7.3 INFORMATIE: WELKE FASES WORDEN DOORLOPEN

7.3.1 De voorbereidingsfase

De technische test: het TCT-examen als generale repetitie voor eerste en tweede corrector en de examensecretaris

Het is nodig dat de examensecretaris de eerste en tweede corrector in de gelegenheid stelt om een test te doen om de werking van de tweede correctie uit te proberen.

Daartoe is vanaf 1 oktober per vak een zogenoemd TCT-examen beschikbaar, het Tweede Correctie Test-examen. Om de stappen die de examensecretaris en de beide correctoren doorlopen zo volledig mogelijk te oefenen, bestaat ieder TCT-examen uit twee varianten. Van ieder TCT-examen bestaan beide varianten uit twee automatisch scorebare vragen en twee open vragen. Van een TCT-examen moeten beide varianten ingepland worden. Elke variant van het TCT-examen moet eerst worden gemaakt door één 'kandidaat'. De examensecretaris moet dus van het TCT-examen een afname plannen voor één of twee kandidaten, bijvoorbeeld zichzelf, zijn plaatsvervanger of één van beide correctoren. Uiteraard kan de TCT-test ook met leerlingen plaats vinden. Het maken van het TCT-examen kost 'de kandidaten' ongeveer één minuut. Belangrijk is dat alle vragen in het TCT-examen van een antwoord worden voorzien. Of dat een goed of een fout antwoord is, doet er niet toe. In het TCT-examen mogen geen vragen onbeantwoord blijven. Na deze 'afname' geeft de examensecretaris/afnameplanner het TCT-examen vrij voor correctie. Hierna doorlopen de eerste corrector, de tweede corrector en de examensecretaris de correctiegang, zoals beschreven in [paragraaf 7.3](#). In totaal is hier per TCT-examen minder dan een half uur mee gemoeid. Bij de TCT-examens wordt niet ook nog met N-termen gewerkt.

Nadat de examensecretaris het examen heeft gezien met de status 'Correctie gesloten' is de technische test ten einde. Het omzetten van scores in cijfers maakt dus geen deel uit van deze test.

Deze tweede-correctie-test is enerzijds nodig om de technische werking van Facet te controleren, anderzijds om te voorkomen dat de eerste en de tweede corrector bij de correctie van het echte digitale CE tegen problemen aanlopen, waardoor het vaststellen van de eindscores van de leerlingen vertraagd wordt.

Bij technische problemen kunnen correctoren en/of examensecretarissen contact opnemen met de Facet-helpdesk (zie [paragraaf 4.6](#)).

Als de technische test onverhoopt, ook na raadplegen van de Facet-helpdesk, niet uitvoerbaar is, zendt de examensecretaris van de eerste corrector een e-mail aan computerexamens@cvte.nl.

Proef op de Som zonder eerste en tweede correctie

De beste manier om leerlingen voor te bereiden op de digitale CE's is en blijft de Proef op de Som (zie [paragraaf 4.5](#)).

De inplanbare voorbeeldexamens (zie [paragraaf 9.4.2](#)) ten behoeve van de Proef op de Som worden alleen als package ZONDER tweede correctie geleverd. De Proef op de Som is dus NIET geschikt als generale repetitie voor de tweede correctie.

7.3.2 De uitvoeringsfase

Deze fase betreft de eerste en tweede correctie van de echte digitale CE's.

Als de voorbereidingsfase (zie [paragraaf 7.3.1](#)) goed verlopen is, is het onwaarschijnlijk dat zich tijdens de uitvoeringsfase zelf onverwachte problemen voordoen.

De packages

Een overzicht van alle packages staat in [paragraaf 9.4.3](#).

Afnames na de normering

De meeste afnames vinden plaats in april, mei en/of begin juni. Dat wil zeggen vóór de normering / de bekendmaking van de N-termen.

De eerste en tweede corrector nemen niet alleen de correctie van afnames vóór de normering voor hun rekening, maar ook die van de afnames die na de bekendmaking van de N-termen plaatsvinden. In het laatstgenoemde geval zal het veelal gaan om leerlingen die vanwege een geldige reden tijdens de eerste zitting afwezig waren of van leerlingen die hun recht op herkansen uitoefenen. De hoofdregel (zie [paragraaf 7.1](#)) geldt daarbij niet. Met andere woorden de correctoren kunnen al kennis genomen hebben van een of meer varianten van het centraal examen als zij de correctie van een afname na de normering ter hand nemen.

De najaarscorrectie

Naast het systeem van eerste en tweede correctie blijft ook de jaarlijkse najaarscorrectie bestaan (zie [paragraaf 6.3](#)).

7.4 INFORMATIE: WEBINAR

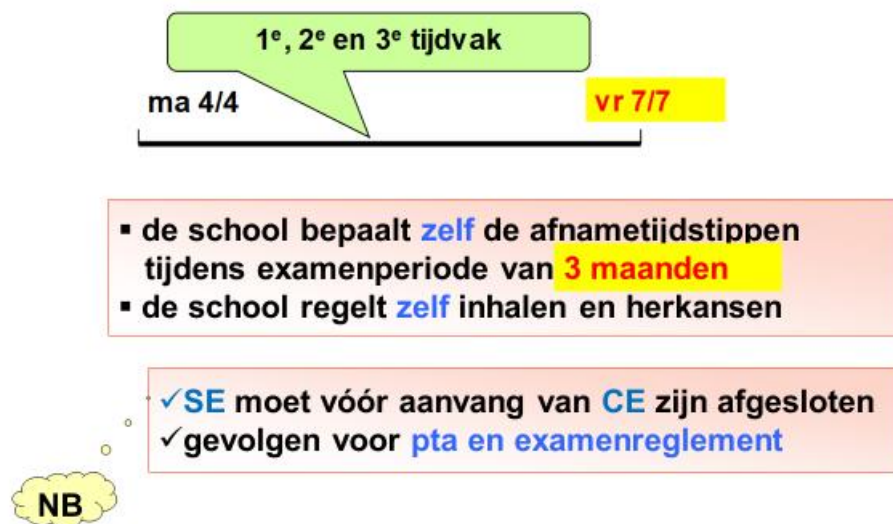
Voor examensecretarissen is er een [webinar](#) beschikbaar waarin informatie gegeven wordt over de tweede correctie bij BB- en KB-flex. **Het webinar is in 2021 opgenomen, maar de informatie in het webinar is ook voor 2023 van toepassing.**

De inhoud van het webinar is als volgt. Het webinar begint met een korte terugblik van wat er aan de invoering van tweede correctie vooraf is gegaan. Daarna volgt een samenvatting van de opzet van de eerste en tweede correctie (zie [paragraaf 7.2](#)) en wordt de animatiefilm 'De eerste en tweede correctie in Facet' (zie [paragraaf 7.2.5](#)) getoond.

Verder vertelt een examensecretaris over zijn ervaringen met eerste en tweede correctie tijdens de pilot van 2021. Vervolgens worden vragen van examensecretarissen over eerste en tweede correctie beantwoord, die vooraf binnen waren gekomen.

8 FLEXIBEL EXAMENSYSTEEM

8.1 INFORMATIE: DE PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE KANT VAN HET CE-SYSTEEM

De ruimte voor schooleigen keuzes ontstaat door twee kenmerken van het flexibele CE-systeem:

- De school bepaalt binnen een ruime examenperiode zelf de afnametijdstippen;
- De school regelt zelf inhalen en herkansen.

Dit kan per kandidaat / groep van kandidaten verschillen.

Centraal vastgesteld blijven: examenstof, opgaven, examenduur, weging, correctievoorschrift, normering en uitslagregeling.

Alvorens het CE kan worden afgelegd, moet een kandidaat wel het schoolexamen (SE) in het desbetreffende vak hebben afgerond.

De examenperiode BB- en KB-flex loopt in 2023 van maandag 3 april tot en met vrijdag **21 juli**. Binnen deze periode plant iedere school zelf de afnametijdstippen.

Voorbeeld

De school kan kiezen voor een zelfde opzet van het CE-rooster als bij de 'oude' papieren CE's.

Dus:

- eerste tijdvak in de derde en/of vierde week van mei;
- tweede tijdvak in juni;
- alle kandidaten maken op hetzelfde tijdstip dezelfde variant;
- de school gebruikt het tweede tijdvak voor herkansen.
- de school gebruikt de periode tot en met **21 juli** voor een eventueel derde tijdvak

Als de school voor deze opzet kiest, hoeft er aan het pta niets veranderd te worden.

Dit is een voorbeeld van keuzes die de school kan maken.

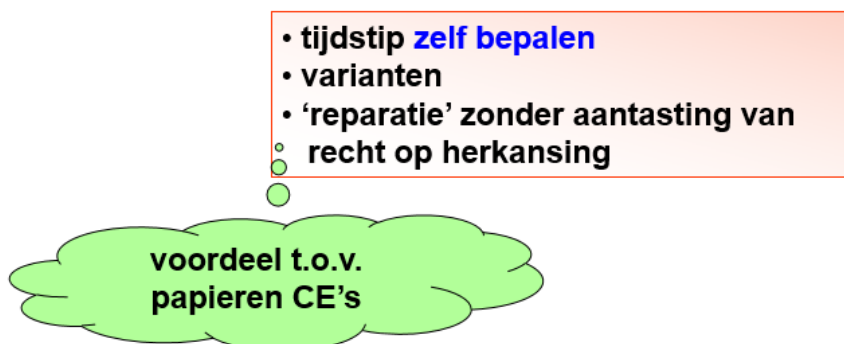
[Paragraaf 8.6](#) 'Schooleigen examenrooster' gaat nader in op de onderwijskundige ruimte die school kan (niet: moet) benutten.

Om de pedagogische keuzes goed te kunnen maken, moet de school op de hoogte zijn van andere aspecten van het nieuwe CE-systeem:

- regelgeving met betrekking tot inhalen en herkansen;
- het exacte examenrooster;
- bekendmaking van de normen.

Deze aspecten worden in de volgende paragrafen belicht.

8.2 KADERS: INHALEN

Als een leerling vanwege een geldige reden niet in staat was het examen af te leggen, kan de school zelf bepalen wanneer de leerling het CE inhaalt:

- binnen een maand,
- een week,
- een dag of soms misschien zelfs al na twee uur.

Wel moet hieromtrent een bepaling in het examenreglement zijn opgenomen.

Voorbeeld

Iedereen kent uit de onderwijspraktijk de situatie waarbij de kandidaat tijdelijk even minder in staat is een toets af te leggen. De leerling heeft net een What's app-je gehad van zijn vriendin waarin ze meedeelt de relatie te willen beëindigen. Of nog erger: zijn mobieltje is gestolen zodat hij niet wéét of zijn vriendin zo'n app-je heeft gestuurd.

Scholen weten daar in de vier jaar dat de leerling op school zit, met het juiste 'Fingerspitzengefühl' mee om te gaan. Soms doorzetten, soms uitstel – afhankelijk van de omstandigheden en hoe de leerling eronder is. De een gaat het liefst gewoon door (en kan dat ook) al is net oma overleden, de ander kan zich al niet meer concentreren als de hond ziek is. Bij het centraal examen zijn de mogelijkheden van de schooldirecteur in beginsel niet anders dan bij welke toets ook. De directeur kan beslissen dat de kandidaat niet in staat is om het examen te maken, deze heeft dan naast zijn recht op herkansing ook recht op inhalen van de gemiste toets.

Bij de papieren centrale examens zit hier een angel in het gefixeerde inhaal- en herkansingsmoment: wie te ziek is om een schriftelijk examen te maken, verhuist vanzelf naar het tweede tijdvak en moet daar en/of in het derde tijdvak inhalen én herkansen.

Dat is een door de kandidaat als zwaar ervaren gevolg.

In het flexibele examensysteem heeft de school diverse varianten van een digitaal examen. Daardoor kan de school het inhalen zelf regelen, zoals ook bij de minitoetsen in het cspe gebeurt. Met andere woorden: de directeur kan met zijn gebruikelijke 'Fingerspitzengefühl' inschatten of de kandidaat het examen kan maken, en zo niet wanneer het dan kan worden ingehaald: na twee uur, de volgende dag, of over een maand.

Anders dan bij papieren CE's kan een legitieme absentie dus eenvoudig en zonder aantasting van de herkansingsmogelijkheid worden gerepareerd.

NB

Inhalen betekent dat het digitaal examen van de desbetreffende kandidaat niet is gestart. Zodra de kandidaat is gestart met zijn digitaal examen is sprake van een afname. Voordat de kandidaat het examen alsnog kan afleggen, moet de school beschikken over een ongeldigverklaring van de inspectie. Bij het maken van een nieuwe afnameplanning moet de examensecretaris daarbij aangeven dat het om een tweede zitting gaat. Zie paragraaf 8.4 'Ongeldigverklaringen'.

8.3 KADERS: HERKANSEN

Net als bij inhalen bepaalt de school binnen de examenperiode (van maandag 3 april tot en met vrijdag 21 juli 2023) zelf de tijdstippen voor herkansen. Daarbij geldt wel dat de kandidaat moet kunnen besluiten om zijn recht op herkansing uit te oefenen, nadat de CE-cijfers bekend zijn.

De examenperiode vervult daarmee in feite de functie van zowel het eerste, het tweede en het derde tijdvak in het huidige CE-systeem.

Herkansen vóór of ná bekendmaking normen?

Het is toegestaan om al te laten herkansen voordat de normen en dus de uitslag bekend is. De kandidaat heeft echter het recht om pas te herkansen als hij de uitslag weet. Als er goede redenen zijn om eerder te herkansen, dan kan de kandidaat niet na afloop aangeven dat hij een andere keuze wenst te maken. Het verdient daarom aanbeveling om, als gekozen wordt voor herkansing voor de bekendmaking van de uitslag, met de betreffende kandidaat (kandidaten) dit goed door te spreken en ook schriftelijk een akkoord van de kandidaat en zijn ouders vast te leggen.

Voor de goede orde: bovenstaande geldt NIET voor inhalen na wettige afwezigheid. Het is juist een van de pluspunten van de digitale centrale examens dat het mogelijk is om vrijwel onmiddellijk te laten inhalen.

NB1

Een examensecretaris moet bij een afnameplanning voor een herkansende kandidaat aangeven dat het om een tweede zitting gaat. Alleen dan kan Facet de kandidaat een variant voorleggen die geen overlap heeft met de eerder gemaakte variant.

NB2

Het kan bij een herkansende kandidaat ook gaan om een derde afname. Bijvoorbeeld als inspectie de eerste afname ongeldig heeft verklaard en de tweede afname geldt als eerste poging. In dat geval moet de examensecretaris bij de afnameplanning aangeven dat het om een tweede zitting gaat. Facet weet dan welke twee varianten al eerder ingezien kunnen zijn door de desbetreffende kandidaten en kiest voor de derde afname een variant zonder overlap met de eerste twee varianten.

De scholen hebben tot en met 21 juli om de centrale examens af te ronden. Kandidaten die, ondanks de ruime afnameperiode, toch nog in augustus een centraal examen bb of kb moeten afleggen krijgen een papieren cse, dat wordt afgenomen door de Commissie Staatsexamens VO van het College voor Toetsen en Examens.

8.4 KADERS: ONGELDIGVERKLARINGEN

Zodra een kandidaat is gestart met zijn digitaal examen is sprake van een afname. Een onregelmatigheid tijdens de afname moet door de examensecretaris aan inspectie worden gemeld. Voordat de kandidaat het examen opnieuw kan afleggen, moet de school beschikken over een ongeldigverklaring van inspectie.

Voorbeelden van onregelmatigheden die zich in de voorgaande jaren hebben voorgedaan zijn:

- Een surveillant start het examen van een kandidaat die afwezig blijkt te zijn. Ook in dit geval is er wel een afname geregistreerd in de centrale database.

- Na afloop van een afname blijkt dat de surveillant een afname te vroeg beëindigd heeft omdat de kandidaat recht bleek te hebben op tijdverlenging.
- Voor een kandidaat met een dyslexieverklaring is verzuimd om bij de kandidaatgegevens te vermelden dat de kandidaat recht heeft op verklanking. Hierdoor kon de kandidaat tijdens de afname geen gebruik maken van verklanking. Deze onregelmatigheid wordt pas na afloop van de afname geconstateerd.
- Tijdens een afname wordt een kandidaat onwel en moet hij de examenzaal verlaten. Hij is niet meer in staat om het examen af te maken. Het examen is wel gestart en dus is sprake van een afname.
- Tijdens een afname hapert een opgave. De vraag wordt overgeslagen en het examen ingeleverd.
- Tijdens de afname loopt een pc meerdere keren vast. Een reserve pc is niet beschikbaar. Ondanks de consultatie van de Facet-helpdesk van DUO moet de afname afgebroken worden.
- Een kandidaat maakt zijn examen, sluit het af en zet de pc uit. De examensecretaris kan de antwoorden van de kandidaat echter niet terugvinden. Ook de Facet-helpdesk van DUO slaagt er niet in om alle afnamegegevens van de kandidaat terug te vinden.

In alle bovenstaande voorbeelden is sprake van een afname.

Voordat de kandidaat het examen opnieuw mag afleggen, moet de eerste afname eerst ongeldig verklaard worden.

De ongeldigverklaring gebeurt door de inspectie. Inspectie kan daarbij overleggen met het CvTE. Pas nadat inspectie het examen ongeldig heeft verklaard, mag de examensecretaris voor de betreffende kandidaat een nieuwe afnameplanning maken.

Bij onregelmatigheden van technische aard, zoals de laatste drie hierboven beschreven voorbeelden, heeft de school ook eerst contact gehad met de Facet-helpdesk van DUO (zie [paragraaf 4.6](#)).

De procedure voor het aanvragen van een ongeldigverklaring is als volgt:

- 1 De examensecretaris vult het aanvraagformulier in.
Dit aanvraagformulier kan worden gedownload vanuit een mailing die op woensdag 30 november 2022 vanuit Examenblad.nl aan de examensecretarissen wordt verzonden.
- 2 De examensecretaris zendt het ingevulde aanvraagformulier naar het e-mailadres van inspectie dat op het aanvraagformulier vermeld is.
- 3 Inspectie bericht de examensecretaris of de aanvraag gehonoreerd is.
- 4 Als dat het geval is beschikt de examensecretaris over de ongeldigverklaring door inspectie.
- 5 Als de aanvraag betrekking heeft op een technisch probleem, kan inspectie het CvTE inschakelen. In dat geval stuurt inspectie een bericht aan de examensecretaris en aan computerexamens@cvte.nl.
- 6 Het CvTE gaat na of het probleem bij de Facet-helpdesk van DUO bekend is en overlegt met de examensecretaris. Vanuit computerexamens@cvte.nl rapporteert het CvTE aan inspectie en aan de examensecretaris.
- 7 Inspectie neemt vervolgens het besluit en informeert de examensecretaris.
- 8 De examensecretaris plant, in zijn rol als afnameplanner, de kandidaat in voor een tweede zitting. Facet kiest automatisch een juiste variant van het examen.
De examensecretaris moet bij deze afnameplanning aangeven dat het om een tweede zitting gaat. Alleen dan kan Facet de kandidaat een variant voorleggen die geen overlap heeft met de eerder gemaakte variant.

NB

Als een individuele opgave door technische problemen niet gemaakt kon worden, kan de inspectie ook besluiten om niet het hele examen ongeldig te verklaren en te kiezen voor een andere oplossing. Hierbij geldt dat de examensecretaris eerst contact heeft gehad met de Facet-helppes van DUO.

8.5 KADERS: GEHEIMHOUDING

Geheimhouding is een majeur aandachtspunt.

Iedere docent heeft na de afname volledige inzage. Voor de docent zijn zichtbaar:

- alle opgaven van de variant die zijn leerlingen hebben afgelegd (ook de computerscoerbare opgaven);
- alle door zijn leerlingen gegeven antwoorden (ook de antwoorden op de computerscoerbare opgaven);
- alle door Facet toegekende scores voor de leerlingantwoorden op de computerscoerbare opgaven;
- het correctievoorschrift voor die opgaven waarvoor de docent zelf handmatig scorepunten moet toekennen;
- alle door de docent toegekende scores voor leerlingantwoorden op de handmatig scoerbare vragen.

Anders dan bij de centrale examens die op een vast moment worden afgenomen, zijn de examendocumenten (opgaven, bijlagen, correctievoorschriften) van de flexibele centrale examens na de afname **NIET** direct openbaar. Dat vergt extra voorzorgen van de school om de geheimhouding te waarborgen.

Tijdens de examenperiode van voorgaande jaren is gebleken dat het noodzakelijk is de richtlijnen met betrekking tot de geheimhouding te expliciteren:

Onder geheimhouding van de opgaven van een digitaal centraal examen wordt het volgende verstaan:

- a De opgaven zijn toegankelijk voor de kandidaat tijdens de examenzitting waaraan hij deelneemt en (eventueel vergezeld door zijn wettelijk vertegenwoordiger) bij eventuele inzage na vaststellen van de uitslag (zie handleiding Facet voor de afnameplanner/examensecretaris);
- b Door de kandidaat gemaakte notities mogen door de kandidaat niet worden meegenomen;
- c De opgaven zijn toegankelijk voor medewerkers van de school voor zover dat noodzakelijk is voor de afname en correctie van het examen.

De directeur wordt geacht de medewerkers van zijn school op te dragen om:

- bovenstaande bepalingen onder a, b en c in acht te nemen;
- elk digitaal centraal examen uitsluitend te gebruiken voor het doel waarvoor het bestemd is, te weten als centraal examen *);
- te voorkomen dat examenopgaven en/of examenafnames worden gefotografeerd/gefilmd en/of registraties (zoals (digitale) schermafdrucken) daarvan zonder toestemming van het College voor Toetsen en Examens worden gemaakt dan wel verspreid **);
- te voorkomen dat kandidaten tijdens een afname toegang hebben tot een of meer andere examens dan de afname die voor hen ingepland staat ***);
- geen informatie, in welke zin dan ook, over de inhoud van enig digitaal centraal examen met derden uit te wisselen of publiek te maken ****).

*)

Dat betekent dat oefenen met digitale examens 2023 niet is toegestaan. Hiervoor mogen alleen de voorbeeldexamens (zie [paragraaf 9.4.2](#)) gebruikt worden. Ook is het niet toegestaan om de digitale examens (klassikaal) met de kandidaten te bespreken. Voor individuele kandidaten bestaat er wel de mogelijkheid tot inzage, maar ook hier zijn speciale richtlijnen voor. Deze zijn te vinden in [paragraaf 8.11](#) 'Inzagerecht voor kandidaten'.

**)

In voorgaande jaren is het wel eens voorgekomen dat docenten screenshots van opgaven van de digitale centrale examens gemaakt en verspreid hebben via een besloten Facebook-pagina

of als bijlage gestuurd hebben aan de Examenlijn. Dit is echter niet toegestaan en valt onder schending van de geheimhouding.

Voor meldingen aan de Examenlijn is het voldoende om in de melding de volgende informatie te vermelden:

- vak
- niveau
- variant
- vraagnummer

***)

De examensecretaris zorgt ervoor dat ingeplande examens pas vlak voor de afname vrijgegeven worden. De afnameleider zorgt ervoor dat de kandidaten in het afnamelokaal alleen het wachtwoord van de huidige zitting te weten komen.

***)

Onder 'derden' wordt hier verstaan: iedereen die niet uit hoofde van zijn betrekking in een VO-school betrokken is bij de afname van het desbetreffende digitaal centraal examen.

Dientengevolge is het docenten niet toegestaan om via forums op het internet te discussiëren over opgaven. Dat dit soms toch gebeurde leidde er toe dat een tekst uit het digitale centrale examen Nederlands kb 2013 op een website bekend gemaakt werd. Dit noopte het CvTE ertoe de examensecretarissen mee te delen dat enkele varianten vanaf dat moment niet meer gebruikt mochten worden.

Wat eventueel wel kan is dat enkele vakdocenten van verschillende scholen telefonisch of tijdens een besloten sessie spreken over het examen.

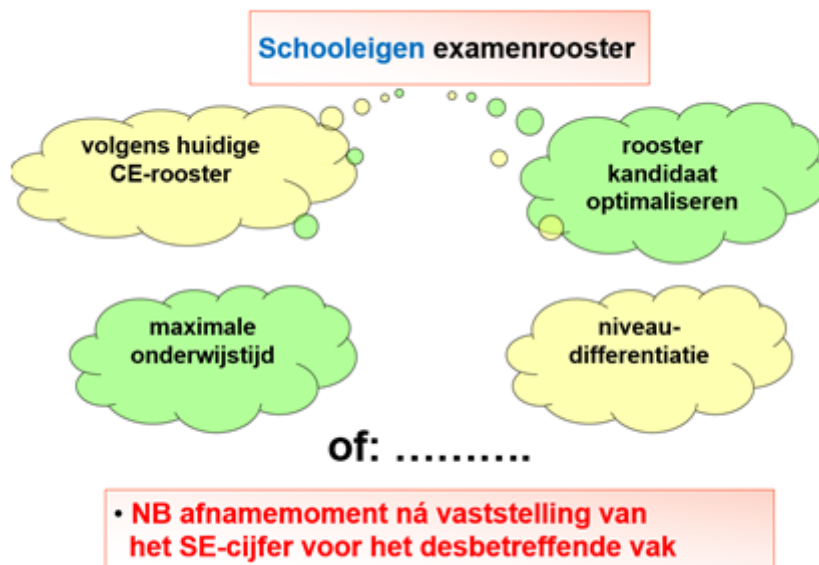
Docenten dienen zich ervan bewust te zijn dat schriftelijke informatie in handen kan komen van mensen voor wie deze informatie niet bedoeld is en dat het uitlekken van informatie over het examen de belangen van de kandidaten kan schaden.

Veel beter dan een telefonisch contact lenen de zogenoemde discussie-bbf's (bbf = besloten en beveiligd forum) zich voor een gesprek over een (opgave van een) digitaal CE. Zie [hoofdstuk 10](#).

Voor inhoudelijke vragen of reacties kunnen docenten terecht bij het Examenloket via het [contactformulier](#).

Over de voorbeeldexamens kan uiteraard wel vrijelijk worden gecommuniceerd.

8.6 INFORMATIE: SCHOOLEIGEN EXAMENROOSTER

De varianten bieden scholen volop de ruimte om het rooster te optimaliseren en toe te snijden op de schooluitgangspunten en de mogelijkheden van de leerling.

Voorbeeld 1

In het rooster voor de papieren CE's kan het voorkomen dat een kandidaat twee vakken op één dag heeft. Dit wordt veroorzaakt door de wens het rooster zo compact mogelijk te houden, en doordat alle bestaande vakken en toegestane combinaties in het rooster een plaats moeten kunnen krijgen. Lang niet al die toegestane combinaties en bestaande vakken doen zich echter op een school voor. Met andere woorden, als de school zelf het rooster mag bepalen, is op schoolniveau optimalisering mogelijk. Ervan uitgaande dat de BB-kandidaat in de regel vier algemene vakken heeft, moet, met gebruikmaking van de varianten, de afname zo kunnen worden geplooid dat het centraal examen in de algemene vakken in een week (vijf dagen) door alle kandidaten wordt afgelegd, terwijl geen kandidaat ooit meer dan één vak per dag heeft.

Voorbeeld 2

Ook handige afstemming met het cspe-rooster is mogelijk: bijvoorbeeld twee groepen zorg-en-welzijn die in twee opeenvolgende weken elk hun cspe hebben; dan kan elke groep in zijn cspe-loze week de algemene vakken doen.

Dit zijn twee voorbeelden van kleine optimalisering. Maar ook een meer ingrijpende onderwijskundige keuze is mogelijk:

Voorbeeld 3

De school kan, gegeven het feit dat de examens in een week kunnen worden afgenomen, ervoor kiezen om de algemene vakken af te nemen in de eerste week van juni. Met direct aansluitend de uitslag, dan nog een weekje oefenen, en dan de herkansing. Met als resultaat een forse netto lestijdwinst.

Voorbeeld 4

In 2023 loopt de afnameperiode tot en met 21 juli 2023. Dit is een verruiming ten opzicht van 2019 en eerdere jaren. Dit biedt scholen de gelegenheid om de centrale examens later dan in eerdere afnameperiodes in te plannen. Daardoor ontstaat meer tijd om met eindexamenkandidaten eventuele achterstanden weg te werken. Dit is een vierde voorbeeld van de ruimte die BB- en KB-flex als examensysteem scholen biedt om pedagogisch-didactische keuzes te maken.

Overigens is ook de afnameperiode voor BB- en KB-flex gelijk getrokken met de afnameperiode voor de cspe's.

Dit zijn vier voorbeelden van oplossingen die kunnen worden overwogen.
Het aantal mogelijkheden is legio, het is aan de school om een structuur te ontwikkelen die bij de school en zijn leerlingen past.
De meeste scholen weken tot nu toe niet al te veel af van het traditionele mei-examen.
Conclusie: de school kan (niet: moet) de ruimte die het nieuwe CE-systeem biedt gebruiken voor pedagogische keuzes.

8.7 **KADERS: DOORGEVEN CIJFER SCHOOLEXAMEN AAN REGISTER ONDERWIJSDEELNEMERS (VOORHEEN BRON): TIEN WERKDAGEN VAN TEVOREN**

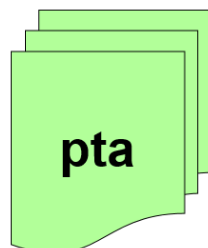
In het algemeen geldt dat uiterlijk tien kalenderdagen voor aanvang van het centraal schriftelijk examen alle SE-resultaten van de leerlingen moeten zijn doorgegeven aan ROD. Tot uiterlijk drie kalenderdagen voor de start van het eerste tijdvak kunnen de SE-cijfers nog zonder tussenkomst van de inspectie worden aangepast in het Register Onderwijsdeelnemers. Hierna kan de wijziging van SE-cijfers alleen nog met toestemming van de inspectie plaatsvinden.

Bij flexibele examinering geldt deze verplichting per vak en per kandidaat:

- SE-cijfers worden uiterlijk tien kalenderdagen voor de afname van het betreffende CE voor de betreffende leerling aangeleverd bij het Register Onderwijsdeelnemers;
- Tot uiterlijk drie kalenderdagen voor de afname van een digitaal CE kunnen de SE-cijfers nog zonder tussenkomst van de inspectie worden aangepast in het Register Onderwijsdeelnemers.

Er kunnen dus op meerdere momenten cijfers van het schoolexamen worden doorgegeven aan het Register Onderwijsdeelnemers bij DUO.

8.8 **INFORMATIE: GEVOLGEN VOOR HET PROGRAMMA VAN TOETSING EN AFSLUITING**

Tijdstippen van afronding SE opnemen
•zo nodig variatie inbouwen:
tijdstip kan per vak en per kandidaat verschillen

Voor het programma van toetsing en afsluiting (pta) is er één aandachtspunt.
Dit aandachtspunt betreft de tijdstippen waarop het SE kan worden afgerond. Pas als het SE-cijfer voor het desbetreffende vak is vastgesteld kan het CE worden afgelegd.
Afhankelijk van de pedagogische keuzes die de school heeft willen realiseren, kan het tijdstip waarop het SE wordt afgerond per vak en per kandidaat verschillen.

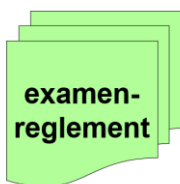
CE-stof

Van belang voor het pta zijn ook de exameneenheden die in het centraal examen worden getoetst.

Met behulp van de CE-stof kan de school bepalen welke exameneenheden men in het SE moet toetsen.

8.9 INFORMATIE: GEVOLGEN VOOR HET EXAMENREGLEMENT

a.	herkansing
b.	inhalen
c.	mislukte afname
d.	afnamemoment
e.	afname
f.	inzage

Op de onderdelen waarbij niet meer naar een landelijke regeling kan worden verwezen, is bij het nieuwe CE-systeem van belang dat de school enkele essentiële punten vastlegt in het examenreglement:

herkansing

- 1 moment en wijze van beslissing over de herkansing
Aandachtspunt: een kandidaat moet ervoor kunnen kiezen om zijn recht op herkansing uit te oefenen als zijn definitieve CE-cijfers bekend zijn. Bij het aanbieden van de afnametijdstippen voor herkansingen moet de school hiermee rekening houden.

inhalen

- 2 korte beschrijving van de inhaalprocedure
Bijvoorbeeld: indien de kandidaat bij een zitting met wettige reden afwezig was, bepaalt de directeur op welk moment de zitting wordt ingehaald.

mislukte afname

- 3 ontsnappingsclausule
Indien de afnamecondities van een examen een adequate beoordeling onmogelijk maken, kan de directeur contact opnemen met de inspectie. De inspectie kan dan besluiten dat het werk wordt beschouwd als niet gemaakt en niet wordt beoordeeld.
Alle kandidaten die aan deze sessie deelnamen, hebben dan recht op opnieuw maken / inhalen.

Aandachtspunt: alleen met tussenkomst van de inspectie kan de leerling een examen overmaken.

Indien een afname ongeldig verklaard moet worden, bijvoorbeeld vanwege technische problemen, dan gebeurt dit in overleg met de inspectie. Pas nadat inspectie een examen ongeldig heeft verklaard, krijgt de school toestemming om voor de betreffende kandidaten een nieuwe afnameplanning te maken.

afnamemoment

Hét hoofdpunt ter overweging van de school is:

Wil de school de afname individueel optimaliseren ¹⁾ of kiest de school voor een collectief CE bb en/of kb ²⁾?

¹⁾ bijvoorbeeld:

vaardige leerlingen vroeg, zwakke leerlingen laat optimaliseren bijvoorbeeld in relatie met het rooster cspe keuzes aan de leerling laten

²⁾ alle leerlingen tegelijk of bij grote aantallen kandidaten in enkele zittingen

De school kan tot en met 29 maart 2023 eventueel alsnog besluiten om voor papieren CE's bb en kb te kiezen. De systeemcheck is dan al lang achter de rug, maar als de Proef op de Som negatieve aspecten aan het licht brengt, dan kan alsnog teruggevallen worden op papieren centrale examens. Om terugval naar papier te kunnen regelen is het nodig dat de examensecretaris contact opneemt met het CvTE. Zie [paragraaf 4.8.2](#).

Zo'n beslissing heeft wel tot gevolg dat er wijzigingen meegedeeld moeten kunnen worden aan ouders en leerlingen.

Hierover moet een bepaling in het examenreglement opgenomen worden.

De school moet goed afwegen hoeveel wijzigingen nog op een relatief laat moment aan ouders en leerlingen kunnen worden meegedeeld.

Na 30 maart is terugvallen op papier alleen nog mogelijk in noodgevallen en na contact met het College voor Toetsen en Examens. Zie paragraaf [4.8.2](#) en [5.3](#).

- 1 Als de school kiest voor individualisering, goed vastleggen op grond waarvan en door wie de keuze wordt gemaakt.
- 2 Verder de bepaling vastleggen dat het definitieve rooster tijdig (vóór) door de directeur schriftelijk aan de kandidaten wordt meegedeeld (zoals ook te doen gebruikelijk bij schoolexamen en cspe).

afname

- 3 Het is nodig om aan te geven dat in afwijking van de papieren CE's de opgaven na afloop niet ter beschikking van de kandidaat zijn.
- 4 Belangrijk is bovendien dat het reglement bepaalt dat bij het verlaten van de examenzaal geen examendocumenten (bv. kladpapier) mogen worden meegenomen.

correctie

- 5 Een bepaling over de wijze waarop de correctie geschiedt.

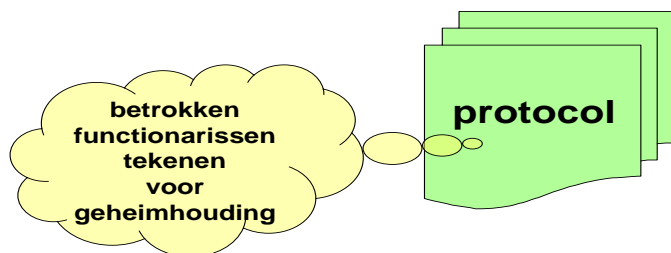
Papieren CE's kennen tweede correctie door een docent van een andere school, het cspe en de flexibele en digitale centrale examens kennen een tweede beoordelaar aangewezen door de eigen school.

inzage van het gemaakte werk

- 6 Een bepaling over inzage onder toezicht kan worden gehandhaafd, met de aanvulling dat tijdens de inzage geen aantekeningen mogen worden gemaakt. De inzage moet geschieden met inachtneming van paragraaf 8.11 'Inzagerecht voor kandidaten'.

De bewaarplicht voor digitale CE's is niet anders dan voor papieren CE's.

8.10 INFORMATIE: PROTOCOL

Zowel bij CE's met een vast afnamemoment (alle papieren CE's) als bij flexibele CE's is de school verantwoordelijk voor de afname.

Voor alle CE's heeft het CVTE de opgaven en de correctievoorschriften vastgesteld. Bij CE's met een vast afnamemoment is er daarnaast regelgeving over de exacte afnametijdstippen, Bij de flexibele CE's, zoals de cspe's en de digitale CE's in de algemene vakken bb en kb, hebben de scholen meer ruimte voor eigen keuzes.

Protocol digitale CE's

Bij flexibele en digitale CE's bestaat de kans dat docenten voorkennis hebben van een variant en daarmee van het examen. Bij de surveillance of de correctie (van de open vragen) van een examenvariant die het eerst wordt gebruikt doen de docenten kennis op. Ook de examensecretaris en de systeembeheerder zouden over voorkennis kunnen beschikken.

In een protocol voor de afname van het digitale CE moet worden opgenomen dat de examensecretaris, systeembeheerder en docenten (surveillanten en examinatoren) moeten tekenen voor geheimhouding van de examenopgaven. Als een functionaris zich niet aan deze voorschriften houdt, volgt een disciplinaire maatregel.

Zie hiervoor ook de protocollen van de VO-raad.

8.11 KADERS: INZAGERECHT VOOR KANDIDATEN

Voor kandidaten bestaat de mogelijkheid tot inzage, maar omdat de opgaven na de afname niet openbaar zijn, moet inzage plaatsvinden in een besloten zitting. De kandidaat krijgt desgewenst inzage in de vragen, het correctievoorschrift/antwoordmodel, zijn eigen werk en de scores die per vraag zijn toegekend.

Voor de inzage gelden de onderstaande richtlijnen:

- 1 De inzage verloopt via de examensecretaris.
De wijze waarop de examensecretaris de inzage met behulp van Facet kan organiseren is beschreven in de handleiding voor de afnameplanner/examensecretaris.
- 2 De inzage is eenmalig en vindt plaats na de vaststelling van de uitslag.
- 3 De inzage vindt plaats onder toezicht van de directeur van de school (of de examensecretaris of een ander lid van de schoolleiding), die daarbij de richtlijnen omtrent de geheimhouding (zie paragraaf [8.5](#)) in acht neemt.
- 4 Tijdens de inzage ziet de kandidaat zowel de vragen, zijn antwoorden, de toegekende score als het correctievoorschrift.
- 5 Als een kandidaat de juistheid van de toegekende score betwist, mag de medewerker die toezicht houdt het nummer van de desbetreffende vraag en het antwoord van de kandidaat op die vraag noteren.
- 6 De kandidaat zelf mag tijdens de inzage geen aantekeningen maken.
- 7 Als de toezichthoudend functionaris de kandidaat niet kan overtuigen van de juistheid van de toegekende score, legt hij de mening van de kandidaat voor aan de corrector en aan de directeur (of een examensecretaris of een ander lid van de schoolleiding).
- 8 Met inachtneming van de richtlijnen 1 tot en met 7 kan per kandidaat inzage worden verleend in de toegekende score. Inzage in de omzetting van de score in cijfer kan plaatsvinden door de kandidaat te wijzen op de informatie die het CvTE daarover verstrekt (zie [paragraaf 9.6](#)).

De bovenstaande tekst is in lijn met de [handreiking geschil score centraal examen](#).

Het is mogelijk om de inzage voor meer kandidaten gelijktijdig te organiseren. Dit moet dan wel zó gebeuren dat voor iedere kandidaat de bovenstaande richtlijnen in acht genomen worden.

NB

Inzage in de afnames die gedaan zijn in Facet 11 zijn mogelijk tot het moment dat Facet 12 wordt uitgebracht. Dit betekent dat inzage in de afnames van 2023 mogelijk is tot en met 27 juli 2023 17.00 uur.

Na die datum kan inzage alleen plaatsvinden via het CvTE. De examensecretaris zendt dan een verzoek tot verlenen van inzage aan helpdeskfacet@duo.nl.

8.12 KADERS: OVERIGE RICHTLIJNEN EN BIJZONDERE AANDACHTSPUNTEN

Richtlijnen bij het werken met varianten

Het is NIET TOEGESTAAN om de varianten van de digitale centrale examens 2022 te gebruiken voor niet-examenkandidaten. Ook is het NIET TOEGESTAAN om deze varianten te gebruiken om voor een afname met de kandidaten te oefenen, ook niet als het een herkansing betreft. *) Oefenen mag alleen met de voorbeeldexamens en oefentoetsen. Of eventueel met reeds gepubliceerde papieren centrale examens.

Richtlijnen bij de afname

- In afwijking van de papieren CE's zijn digitale opgaven na afloop niet beschikbaar voor de kandidaat.

- Bij het verlaten van de examenzaal mogen geen examendocumenten (zoals kladpapier) worden meegenomen.

*)

In een voorgaand jaar heeft zich het volgende voorval voorgedaan: een school met kandidaten BB had een afname op naam van de examensecretaris ingepland, geopend, langere tijd open gehouden en vervolgens weer afgesloten. Enige tijd later is een afname van hetzelfde examen ingepland voor een hele groep, afgenomen, gecorrigeerd en afgesloten. Er bleek overlap te zijn tussen de varianten die aan de examensecretaris resp. de kandidaten waren toegewezen. De inspectie heeft bepaald dat de school hiermee vooraf kennis heeft genomen van de inhoud van een examen, waarmee de geheimhouding in het geding is gekomen. De inspectie heeft de afnames van de betreffende examens ongeldig verklaard.

Richtlijnen bij inzage door docenten

De docent heeft bij de correctie via de Facet portaal app (zie paragraaf [6.1](#)) volledige inzage in het werk van zijn leerlingen. Dat wil zeggen in de vragen, de antwoorden volgens het correctievoorschrift en de antwoorden van zijn leerlingen. Voor de leerlingantwoorden op de open vragen kent hij zelf scorepunten toe, van de automatisch scorebare vragen kan de docent zien hoeveel punten Facet aan het leerlingantwoord heeft toegekend.

Als de correctie is afgesloten, kan de docent niet meer via de correctiefunctie inzage krijgen in het examenwerk. Inzage in het werk is dan nog wel mogelijk, maar alleen via de inzagefunctionaliteit, waartoe de docent toegang verkrijgt via de afnameplanner/examensecretaris.

Voor docenten Engels en Duits, waarvan de digitale CE's volledig uit automatisch scorebare vragen bestaan, is de inzagefunctionaliteit de enige manier om inzage te krijgen in het werk van hun leerlingen.

De voorbereiding van kandidaten op een herkansing

Veel docenten zijn gewend om het papieren-eerste-tijdvak-CE met leerlingen te bespreken ter voorbereiding op hun herkansing. Bij BB- en KB-flex is dit ook toegestaan, maar wel moeten daarbij specifieke richtlijnen in acht worden genomen:

Het is toegestaan om de opgaven uit de digitale centrale examens met kandidaten te bespreken, maar omdat deze opgaven kunnen worden hergebruikt in latere examenjaren, is dit alleen toegestaan binnen de besloten zitting, waarin de kandidaat zijn inzage recht uitoefent. Om openbaarmaking van de opgaven te voorkomen gelden tijdens zo'n besloten zitting de richtlijnen van [paragraaf 8.11](#).

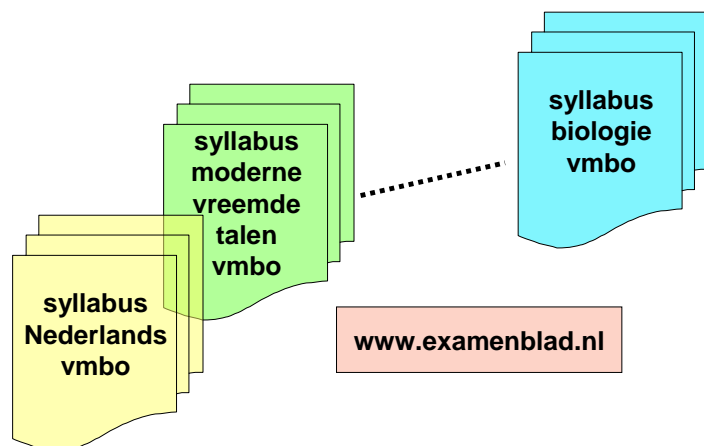
De voorbereiding op een herkansing kan ook worden gedaan door met de herkansende kandidaat nog (een deel van) een voorbeeldexamen te oefenen. De bespreking van het voorbeeldexamen hoeft uiteraard niet binnen een besloten zitting plaats te vinden.

NB

Zowel bij de correctie als bij de eventuele bespreking met kandidaten gelden voor de docent onverminderd de richtlijnen voor geheimhouding uit [paragraaf 8.5](#).

9 DE CENTRALE EXAMENS

9.1 KADERS: EXAMENSTOF EN ANDERE VAKSPECIFIEKE AANDACHTSPUNTEN

CE-stof voor 2023

In het examenprogramma is vermeld welke exameneenheden in het centraal examen worden getoetst.

Deze examenstof wordt concreet in syllabi.

De syllabi voor 2023 zijn gepubliceerd op www.examenblad.nl, kies: jaarring 2023 en ga naar de examenpagina met vakspecifieke informatie (bijvoorbeeld: vmbo kb → maatschappijvakken → economie kb).

9.1.1 Wel rekenmachine in Facet

In de examens van alle vakken waar dat relevant is, wordt bij elke opgave de digitale rekenmachine van Facet beschikbaar gesteld.

De rekenmachine van Facet kan anders werken dan de eigen rekenmachine van de kandidaat. Oefenen met de rekenmachine van Facet is daarom nodig. Behalve door middel van de voorbeeldexamens kan dat ook via de losse applicatie die te vinden is op de Facet-oefenomgeving van DUO/Facet (oefenen.facet.onl).

Kandidaten mogen tijdens het centraal examen overigens altijd ook hun eigen rekenmachine gebruiken. Deze rekenmachine moet wel voldoen aan de criteria die genoemd zijn in 3.4 in [bijlage 1A](#) van de Regeling toegestane hulpmiddelen voor de centrale examens VO 2023. Scholen wordt aangeraden om tegen de kandidaten te zeggen dat zij bij alle centrale examens ook hun eigen rekenmachine bij zich mogen hebben.

9.1.2 Toolbox bij wiskunde bb en kb en bij nask1 bb en kb

De toolbox is voor kandidaten een noodzakelijk hulpmiddel bij het invoeren van complexere antwoorden op open vragen. De toolbox wordt ingezet bij wiskunde bb en wiskunde kb en bij nask1 bb en nask1 kb. De toolbox bij bb is een vereenvoudigde versie van de toolbox bij kb. Er zijn dus twee verschillende toolboxes: één voor wiskunde bb en nask1 bb en de andere voor wiskunde kb en nask1 kb.

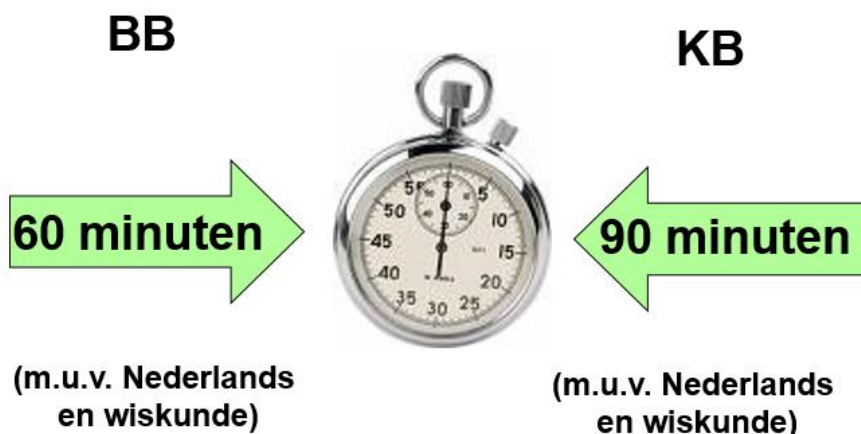
De toolbox bevat geen rekenmachine. De kandidaat kan zijn berekeningen maken met de Facet-rekenmachine. De toolbox bevat een knop waarmee de kandidaat de berekening in het beeldscherm van de Facet-rekenmachine kan kopiëren in het antwoordveld van de toolbox.

De toolbox vraagt van docenten wiskunde en nask1 dat zij hun leerlingen vooraf voldoende laten oefenen met de toolbox.

Er zijn oefensets beschikbaar via oefenen.facet.onl. Via de oefensets kan met de toolbox en andere applicaties in de digitale examens geoefend worden.

Uiteraard zijn de toolboxes ook beschikbaar in de voorbeeldexamens (zie [paragraaf 9.4.2](#)).

9.2 KADERS: EXAMENDUUR

De examenduur voor een BB-examen is standaard 60 minuten, voor een kb-examen is dat standaard 90 minuten.

In beide leerwegen zijn de examens Nederlands en wiskunde hierop een uitzondering. Voor Nederlands en wiskunde geldt een examenduur van 30 minuten extra. Bij wiskunde is de reden dat het digitale CE relatief veel open vragen bevat. Bij Nederlands is relatief veel tijd gemoeid met de open schrijfopdracht.

De ervaringen uit de eerdere jaren wijzen uit dat voor Nederlands en wiskunde 60 minuten voor bb respectievelijk 90 minuten voor kb te kort kan zijn, onder meer vanwege de tijd die nodig is voor het intypen van de antwoorden.

	bb	kb
vak	examenduur (minuten)	examenduur (minuten)
Nederlands	90	120
Duits	60	90
Engels	60	90
geschiedenis	60	90
aardrijkskunde	60	90
economie	60	90
maatschappijkunde	60	90
wiskunde	90	120
nask 1	60	90
biologie	60	90

Op grond van artikel 3.54 van het [Uitvoeringsbesluit VO](#) kan een directeur toestaan dat een kandidaat met een ondersteuningsbehoefte het examen aflegt met een verlenging van ten hoogste 30 minuten. De school dient hiervoor te beschikken over een deskundigenverklaring die door een ter zake deskundige psycholoog, orthopedagoog, neuroloog of psychiater is opgesteld.

9.3 KADERS: WOORDENBOEK

Alle vakken

Bij alle schriftelijke examens is sinds het examenjaar 2007 een woordenboek Nederlands toegestaan. Dit geldt ook voor de flexibele en digitale centrale examens bb en kb.

Vreemde talen

Bij de talenexamens is, weer net als bij de papieren CE's, een woordenboek van en naar de vreemde taal toegestaan. Omdat de digitale CE's Engels en Duits sinds het examenjaar 2017 geen schrijfvaardigheidsoopdrachten meer bevatten is een woordenboek vanuit het Nederlands niet verboden maar eigenlijk overbodig.

9.4 KADERS EN INFORMATIE: VARIANTEN

Het aantal varianten per digitaal CE is vergelijkbaar met de voorgaande examenjaren. Evenals voorgaande examenjaren kan er overlap zijn tussen varianten.

In het onderstaande overzicht is per vak vermeld welke varianten worden aangeboden voor zowel bb als kb. Bij Facet is het niet de examensecretaris die een variant kiest, maar bepaalt Facet per afnameplanning zelf de variant. Daarbij onthoudt Facet welke variant de kandidaat aflegt. Als een kandidaat herkanst of het examen opnieuw aflegt na een ongeldigverklaring door inspectie, kiest Facet zelf een variant die geen overlap heeft met de eerder door de kandidaat afgelegde variant.

NB1

Een examensecretaris moet bij een afnameplanning voor een herkansende kandidaat aangeven dat het om een tweede zitting gaat. Alleen dan kan Facet de kandidaat een variant voorleggen die geen overlap heeft met de eerder gemaakte variant.

NB2

Het kan bij een herkansende kandidaat ook gaan om een derde afname. Bijvoorbeeld als inspectie de eerste afname ongeldig heeft verklaard en de tweede afname geldt als eerste poging. In dat geval moet de examensecretaris bij de afnameplanning aangeven dat het om een tweede zitting afname gaat. Facet weet dan welke twee varianten al eerder ingezien kunnen zijn door de desbetreffende kandidaten en kiest voor de derde afname een variant zonder overlap met de eerste twee varianten.

9.4.1 Informatie: Beschikbare varianten echte digitale CE's 2023

vak	varianten bb	varianten kb
Nederlands	1 t/m 9	1 t/m 9
Nederlands MET spellingcontrole	1 t/m 9	1 t/m 9
Duits	1 t/m 4	1 t/m 9
Engels	1 t/m 9	1 t/m 9
geschiedenis	1 t/m 4	1 t/m 4
aardrijkskunde	1 t/m 4	1 t/m 4
economie	1 t/m 9	1 t/m 9
maatschappijkunde	1 t/m 9	1 t/m 9
wiskunde	1 t/m 9	1 t/m 9
nask 1	1 t/m 9	1 t/m 9
biologie	1 t/m 9	1 t/m 9

Voor doven en slechthorenden (dos) zijn er de volgende aangepaste examens: Nederlands-bb-dos, Nederlands-bb-dos-MET spellingcontrole, Nederlands-kb-dos, Nederlands-kb-dos-MET spellingcontrole, Engels-bb-dos, Engels-kb-dos, Duits-bb-dos, Duits-kb-dos.

9.4.2 Informatie: Beschikbare voorbeeldexamens

Na de afnameperiode van 2023 wordt op 1 oktober twee derde deel van de opgaven van de digitale CE's van 2023 gepubliceerd op de oefenomgeving van DUO/Facet (oefenen.facet.onl). Onder meer is daarbij van iedere digitaal CE één volledige variant openbaar gemaakt. Op oefenen.facet.onl kunnen leerlingen 'anytime anywhere' met het digitale CE van het afgelopen examenjaar oefenen. Tevens zijn de digitale CE's van het voorgaande examenjaar zo ook op een eenvoudige manier toegankelijk voor derden, zoals vakverenigingen en lerarenopleidingen.

Daarnaast worden per vak per leerweg twee inplanbare voorbeeldexamens als package in Facet geleverd. Deze inplanbare voorbeeldexamens komen uit de examenjaren 2019 en 2021. De inplanbare voorbeeldexamens zijn niet opgeknipt in twee delen en zijn daardoor niet gemaakt om in één lesuur te kunnen inplannen. Voor sommige vakken staan op oefenen.facet.onl wel delen van voorbeeldexamens die binnen één lesuur kunnen worden afgenomen.

Bij de inplanbare voorbeeldexamens zijn ook de N-termen vermeld. Van deze voorbeeldexamens worden bovendien de omzettingstabellen, de scores en de cijfers in Facet gezet, zodat de examensecretaris ook de omzetting van scores in cijfers in het kader van de Proef op de Som kan oefenen.

Voorbeeld

Voor maatschappijkunde bb is er een inplanbaar voorbeeldexamen uit 2019. Deze package heeft als naam: bb-mk-19-voorbeeld. Daarbij is als N-term 1,6 vermeld en geldt 51 als scoreschaallengte L. Daarnaast is er voor maatschappijkunde bb ook een inplanbaar voorbeeldexamen uit 2021.

NB De inplanbare voorbeeldexamens van 2019 en 2021 staan NIET op oefenen.facet.onl.

vak	naam inplanbaar voorbeeldexamen	N-term	L = lengte scoreschaal
Nederlands bb	bb-ne-19-voorbeeld	0,5	40
	bb-ne-21-voorbeeld	0,9	40
Duits bb	bb-du-19-voorbeeld	0,9	36
	bb-du-21-voorbeeld	1,0	36
Engels bb	bb-en-19-voorbeeld	1,0	36
	bb-en-21-voorbeeld	1,1	36
geschiedenis bb	bb-gs-19-voorbeeld	1,8	48
	bb-gs-21-voorbeeld	1,8	48
aardrijkskunde bb	bb-ak-19-voorbeeld	2,2	51
	bb-ak-21-voorbeeld	2,1	51
economie bb	bb-ec-19-voorbeeld	1,1	42
	bb-ec-21-voorbeeld	1,4	42
maatschappijkunde bb	bb-mk-19-voorbeeld	1,6	51
	bb-mk-21-voorbeeld	1,8	51
wiskunde bb	bb-wi-19-voorbeeld	1,2	54
	bb-wi-21-voorbeeld	1,2	54

vak	naam inplanbaar voorbeeldexamen	N-term	L = lengte scoreschaal
nask 1 bb	bb-nsk1-19-voorbeeld	1,8	48
	bb-nsk1-21-voorbeeld	1,9	48
biologie bb	bb-bi-19-voorbeeld	1,5	37
	bb-bi-21-voorbeeld	1,7	40

vak	naam inplanbaar voorbeeldexamen	N-term	L = lengte scoreschaal
Nederlands kb	kb-ne-19-voorbeeld	0,0	45
	kb-ne-21-voorbeeld	0,3	45
Duits kb	kb-du-19-voorbeeld	1,1	45
	kb-du-21-voorbeeld	1,2	45
Engels kb	kb-en-19-voorbeeld	0,7	45
	kb-en-21-voorbeeld	0,8	45
geschiedenis kb	kb-gs-19-voorbeeld	1,1	54
	kb-gs-21-voorbeeld	1,5	54
aardrijkskunde kb	kb-ak-19-voorbeeld	1,1	54
	kb-ak-21-voorbeeld	1,7	54
economie kb	kb-ec-19-voorbeeld	1,7	48
	kb-ec-21-voorbeeld	1,7	48
maatschappijkunde kb	kb-mk-19-voorbeeld	1,2	57
	kb-mk-21-voorbeeld	1,1	57
wiskunde kb	kb-wi-19-voorbeeld	1,3	66
	kb-WI-21-voorbeeld	1,8	66
nask 1 kb	kb-nsk1-19-voorbeeld	1,1	60
	kb-nsk1-21-voorbeeld	1,4	60
biologie kb	kb-bi-19-voorbeeld	1,3	54
	kb-bi-21-voorbeeld	1,2	54

De inplanbare voorbeeldexamens worden geleverd als package zonder tweede correctie.

De packages met de voorbeeldexamens uit de twee bovenstaande tabellen staan vanaf 16 januari 2023 klaar in Facet.

De omzettingstabellen van scores in cijfers bij de voorbeeldexamens waarbij een N-term is vermeld, staan vanaf diezelfde datum in Facet.

Als een leerling een van deze voorbeeldexamens heeft gemaakt en de docent heeft zijn score op dit voorbeeldexamen bepaald, staat ook direct zijn cijfer voor dit voorbeeldexamen in Facet.

9.4.3 Benaming van de packages

Hieronder staat een overzicht van de packages voor de digitale CE's en hun benaming.

vak	benaming bb	benaming kb
Nederlands	bb-ne-23	kb-ne-23
dos-varianten Nederlands *)	bb-ne-23-dos	kb-ne-23-dos
Nederlands MET spellingcontrole	bb-ne-23- METspellingcontrole	kb-ne-23- METspellingcontrole
dos-varianten Nederlands MET spellingcontrole *)	bb-ne-23-dos- METspellingcontrole	kb-ne-23-dos- METspellingcontrole
Duits	bb-du-23	kb-du-23
dos-varianten Duits *)	bb-du-23-dos	kb-du-23-dos
Engels	bb-en-23	kb-en-23
dos-varianten Engels *)	bb-en-23-dos	kb-en-23-dos
geschiedenis	bb-gs-23	kb-gs-23
aardrijkskunde	bb-ak-23	kb-ak-23
economie	bb-ec-23	kb-ec-23
maatschappijkunde	bb-mk-23	kb-mk-23
wiskunde	bb-wi-23	kb-wi-23
nask1	bb-nsk1-23	kb-nsk1-23
biologie	bb-bi-23	kb-bi-23

*) dos = doven of slechthorenden. Voor auditief beperkten zijn er aangepaste varianten. Zie [paragraaf 9.5.3](#).

9.5 INFORMATIE: KANDIDATEN MET EEN ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE

= Kandidaten die vallen onder artikel 3.54 van het [Uitvoeringsbesluit WVO 2020](#).

9.5.1 Dyslectische kandidaten

In Facet wordt bij de kandidaat vastgelegd of deze recht heeft op verklanking. De kandidaten die zijn aangevinkt, krijgen dan automatisch de beschikking over verklankingssoftware tijdens het maken van het examen.

De spraak komt tijdens de afname tot stand door middel van spraaksynthese. Hoewel de bediening intuïtief eenvoudig is, vergt de uitspraak van spraaksynthese enige gewenning als de kandidaat daar nooit mee heeft gewerkt. Het is belangrijk dat de dyslectische kandidaten hiermee oefenen aan de hand van de voorbeeldexamens tijdens de Proef op de Som (zie [paragraaf 4.5](#)).

Dyslectische kandidaten kunnen daarnaast recht hebben op maximaal een half uur extra afnametijd. De school dient hiervoor te beschikken over een deskundigenverklaring die door een ter zake deskundige psycholoog, orthopedagoog, neuroloog of psychiater is opgesteld. De examensecretaris dient dit te melden bij de Inspectie van het Onderwijs via het Internet Schooldossier ([ISD](#)).

Als de letters te klein blijken te zijn voor de leerling kan worden gekozen voor een groter beeldscherm*. Facet kent ook een loep-functie waarbij (delen van) de tekst (tijdelijk) vergroot wordt (worden) weergegeven. Ook het werken met het vergrootglas/de loep moet tijdens de Proef op de Som aan de hand van de voorbeeldexamens geoefend worden. Voor dyslectische kandidaten zal de waarde van de loep beperkt zijn.

Dyslexie is geen grond om over te stappen naar het papieren centrale examen. De spraaksynthese in Facet voldoet aan alle eisen die gelden voor verantwoorde spraaksynthese en is dan ook een gelijkwaardig alternatief voor de door de leerling in het onderwijsproces gebruikte software. Snelheid en stem kunnen worden gekozen, de cursor loopt mee en markeren is mogelijk.

* **NB:** Bij een scherm met een resolutie die hoger is dan 1024 x 768 is schaling nodig om ervoor te zorgen dat de inhoud van Facet beeldvullend wordt weergegeven. In de handleiding van de Facet-afnamespeler staat aangegeven hoe u dit kunt doen (zie ook [systeemeisen van Facet](#)).

9.5.2 Spellingcontrole bij de digitale CE's Nederlands

De directeur mag kandidaten met een dyslexieverklaring toestaan om de spellingcontrole te gebruiken bij de schrijfpdracht in de digitale CE's Nederlands.

Voor kandidaten die gebruik willen maken van de spellingcontrole en daar recht op hebben, komt er een aparte package met de varianten van het digitale CE Nederlands bb. Idem Nederlands kb.

De naam van deze aparte packages is te herkennen aan de toevoeging 'MET spellingcontrole'. In deze aparte packages staat de spellingcontrole alleen bij de schrijfpdracht aan.

Het is noodzakelijk dat uw bb- en kb-kandidaten, die bij het afleggen van het digitale CE Nederlands gebruik willen maken van de spellingcontrole én daar recht op hebben, daarmee van tevoren oefenen. Dit omdat zij moeten ervaren hoe zij om kunnen gaan met de spellingcontrole in Facet.

Voor de dyslectische kandidaten die met spellingcontrole werken, moet bij Nederlands een afzonderlijke afnameplanning gemaakt worden. De afnameplanner kan een afname voor Nederlands MET en een afname voor Nederlands ZONDER spellingcontrole desgewenst wel gelijktijdig inroosteren. Omdat Facet zelf de variant kiest, is de kans reëel dat deze kandidaten een andere variant afleggen dan de overige kandidaten. Voor de docenten Nederlands kan dit betekenen dat zij meer varianten van het digitale CE corrigeren. Voor alle kandidaten, ongeacht of zij wel of niet met spellingcontrole hebben gewerkt, past de docent daarbij het beoordelingsvoorschrift toe.

Mochten er dyslectische leerlingen zijn voor wie deze examinering van spelling MET spellingcontrole toch niet geschikt is, dan kan de examensecretaris handelen zoals in [paragraaf 9.5.4](#) is beschreven.

9.5.3 Kandidaten met een visuele ondersteuningsbehoefte

Voor kandidaten met een ernstige visuele ondersteuningsbehoefte zijn aangepaste versies van de digitale centrale examens beschikbaar. De bestelling gebeurt via het speciale formulier van DUO/ED voor kandidaten met een visuele ondersteuningsbehoefte.

In Facet is een loep-functie aanwezig. Het is van belang dat de school met deze kandidaten vooraf beoordeelt of afname van de examens in Facet verantwoord is. Deze beoordeling kan het beste worden uitgevoerd aan de hand van een voorbeeldexamen. Als blijkt dat de afname van een reguliere variant van een examen niet verantwoord is, dan maakt de kandidaat de versie van het examen die bestemd is voor leerlingen met een ernstige visuele ondersteuningsbehoefte.

9.5.4 Kandidaten met een auditieve ondersteuningsbehoefte

Papieren CE's kunnen door kandidaten met een auditieve ondersteuningsbehoefte gewoon worden gemaakt. Bij digitale centrale examens wordt op verschillende manieren gebruik gemaakt van geluid, zodat afname door kandidaten met een auditieve ondersteuningsbehoefte niet zonder meer mogelijk is. Ook voor deze kandidaten bestaat er een aangepast digitaal examen.

Voor kandidaten met een auditieve ondersteuningsbehoefte worden de digitale CE's Nederlands, Engels, en Duits geleverd in een aangepaste vorm, met ondertiteling voor de kijk- en luisteropdrachten.

Deze worden standaard in het Facet-aanbod geleverd en hoeven dus niet speciaal te worden besteld. In andere digitale CE's kan weliswaar video met geluid voorkomen, maar dan worden hetzij geen vragen over het geluid gesteld, hetzij de gesproken toelichting wordt door ondertiteling toegankelijk gemaakt. Voor deze groep is een speciale bestelling bij DUO/ED dus niet nodig.

Omdat er in de digitale CE's nask1-bb en nask1-kb van 2022 geen geluidsfragmenten voorkomen, zijn er voor nask1 in 2023 geen speciale packages voor kandidaten met een auditieve ondersteuningsbehoefte.

9.5.5 Overige ondersteuningsbehoeften

In zeer incidentele situaties kan het voorkomen dat de digitale wijze van examinering door de ondersteuningsbehoefte van een kandidaat niet geschikt is; in het verleden bijvoorbeeld bij leerlingen met zeer ernstige epilepsie of een hersentumor. In dat geval meldt de school via het [contactformulier](#) aan het CvTE dat de standaard (digitale) wijze van examinering niet adequaat lijkt en een belemmering door de beperking oplevert. Het CvTE zal dan met de school nagaan welke passende afwijkende afnamevorm kan worden gevonden. Dat kán afname van het papieren centrale examen zijn. Maar wel is in dat geval het rooster voor de papieren centrale examens van toepassing. Uit het overleg kan overigens ook voortkomen dat het examen op geheel andere wijze wordt afgenomen, of dat digitale afname met aanpassingen (rustpauzes bijvoorbeeld) wel mogelijk is.

Sommige dyslectische leerlingen hebben voorkeur voor het papieren CE, met hun eigen spraaksynthesoftware. Dat is echter niet voldoende reden voor overstap op papier. Het CE in Facet is voor dyslectische leerlingen adequaat. Mocht bijvoorbeeld door een combinatie van beperkingen toch het digitale examen inadequaat blijken, dan neemt de school contact op met het CvTE via het [contactformulier](#).

Voor meer informatie over centrale examens en kandidaten met een ondersteuningsbehoefte: zie de brochure '[Kandidaten met een ondersteuningsbehoefte 2022](#)'.

9.6 INFORMATIE: NORMERING

De normeringstermen en de omzettingstabellen van scores in cijfers voor de digitale CE's bb en kb worden **op woensdag 14 juni** bekendgemaakt via Examenblad.nl en <http://centraalexamen.cito.nl>.

Tegelijkertijd worden de omzettingstabellen ook in Facet ingevoerd. Vanaf dat moment staat in Facet van iedere kandidaat niet alleen diens score, maar ook diens cijfer.

9.7 INFORMATIE: VERWERKING VAN DE CIJFERS

In 2023 zal, evenals in de voorgaande examenjaren, *per variant* van ieder examen een N-term worden vastgesteld.

De examensecretaris heeft (tenminste) twee manieren om de scores in cijfers om te zetten:

1 *Buiten Facet om*

Zodra de score in Facet is vastgelegd, geeft Facet ook weer welke variant de kandidaat heeft afgelegd. Dit stelt de examensecretaris in staat om de score van de kandidaat en de door hem afgelegde variant in het schooladministratiesysteem in te voeren. Met behulp van de N-termen (N), de scoreschaallengtes (L) en/of de omzettingstabellen op Examenblad.nl of <http://centraalexamen.cito.nl> kan de examensecretaris het CE-cijfer bepalen.

In maart informeren wij de examensecretaris over:

- de wijze waarop met neutralisaties wordt omgegaan bij de digitale CE's bb en kb;
- mogelijke aanvullingen op het correctievoorschrift;
- de vaststelling van de eindscores;
- de lengtes van de scoreschalen.

Dat gebeurt via een mailing vanuit Examenblad.nl.

2 Met behulp van Facet

Gelijktijdig met de bekendmaking van de normering worden de omzettingstabellen opgenomen in Facet. De rapportages in Facet bevatten dan naast de scores, ook de bijbehorende CE-cijfers. Deze CE-cijfers kunnen in het schooladministratiesysteem worden ingevoerd.

De examensecretaris wordt geadviseerd om de werkwijze van zijn voorkeur jaarlijks één keer te oefenen tijdens de Proef op de Som aan de hand van de voorbeeldexamens.

Afnames ná de bekendmaking van de normering

Ook na de bekendmaking van de normering kunnen er nog afnames plaatsvinden. Zodra bij deze afnames de scores zijn vastgesteld geeft Facet, behalve de afgelegde variant, ook de bij de scores behorende CE-cijfers.

NB 1

Volgens artikel 2.57 van de [Wet Voortgezet Onderwijs 2020](#) is het de directeur die de uitslag vaststelt. De hierboven beschreven handelingen worden dus onder de verantwoordelijkheid van de directeur uitgevoerd.

10 INFORMATIE: DISCUSSIE-BBF'S VOOR ALLE DIGITALE CE'S

Sinds het examenjaar 2021 zijn voor alle digitale CE's discussie-bbf's beschikbaar tijdens de examenperiode.

Bbf staat voor beveiligd en besloten forum. Binnen een bbf kunnen docenten op een beveiligde website discussiëren over opgaven die nog onder geheimhouding vallen, waarbij de opgaven die onderwerp van bespreking zijn ook daadwerkelijk getoond worden.

Docenten die door hun examensecretaris via Examenblad.nl geregistreerd worden en waarbij hun afnamedatum(s) toegevoegd worden, ontvangen op de dag van hun eerste afname een uitnodigingsmail voor het discussie-bbf. **Let op: zonder aanmelding van de examensecretaris krijg je als docent ook geen toegang tot het forum.**

Een docent kan gedurende de gehele examenperiode nog aangemeld worden.

Voor het inloggen op het forum is tweeweg authenticatie nodig, dat wil zeggen dat de docent zowel zijn mailadres als telefoon nodig heeft om in te loggen.

Uit de evaluaties komt naar voren dat een ruime meerderheid van de gebruikers de discussie met vakgenoten over het examen tijdens de afnameperiode als meerwaarde ervaren. Het discussie-bbf wordt alom gezien als een nuttig en zinvol instrument.

Discussie-bbf's 2023

In 2023 zal daarom opnieuw bij alle digitale CE's met een discussie-bbf gewerkt worden.

Nadere informatie over de discussie-bbf's tijdens de afnameperiode van 2023 wordt in februari verstrekt via mailings vanuit Examenblad.nl.

NB Op de discussie-bbf's worden de opgaven waarover een discussie plaatsvindt daadwerkelijk getoond. Deze opgaven worden door de moderator op het forum geplaatst.

Als er tijdens de discussie een onvolkomenheid geconstateerd wordt dan kan een docent dat melden aan de Examenlijn. Het is hierbij niet toegestaan om screenshots en foto's van de betreffende opgaven te maken en die als bijlage mee te sturen met de Examenlijnmelding. Het volstaat om in de melding te vermelden om welk vak het gaat, welk niveau (bb of kb), welke variant en welk vraagnummer. De Examenlijn weet dan voldoende om de melding in behandeling te kunnen nemen.

BIJLAGE 1 ONTHEFFINGSBRIEF

aan: de scholen voor voortgezet onderwijs en instellingen voor VAVO
tav de directeur

datum: 25 november 2010
betreft: ontheffingsbrief digitale centrale examens VO 2011 en verder

Bij digitale centrale examens, die in de projectfase verkeren, komt het voor dat op onderdelen van de regelgeving in het Eindexamenbesluit vwo – havo – mavo - vbo⁴ wordt afgeweken. Via een brief die tot nu toe jaarlijks en per project is verstuurd, werd de directeur van de deelnemende scholen toestemming verleend om, binnen kaders van het College voor Examens (CvE), af te wijken van het Eindexamenbesluit.

Inmiddels zijn digitale centrale examens – en daarmee ook de kaders die bij de afname en de correctie in acht genomen dienen te worden – bekend op de meeste scholen voor voortgezet onderwijs. Het CvE verwacht dat binnen enkele jaren alle VO-scholen een of meer digitale centrale examens zullen afnemen. Om die reden heb ik besloten om niet elk jaar opnieuw specifieke ontheffingsbrieven te verzenden, maar middels de onderhavige brief alle scholen toestemming te verlenen om digitale centrale examens af te nemen, mits de school daarbij met inachtneming van de kaders van het CvE opereert.

Besluit

Hierbij wordt uw school op basis van artikel 29 zesde lid van de Wet Voortgezet Onderwijs toestemming verleend om deel te nemen aan de digitale centrale examens die door het College voor Examens worden aangeboden.

Aan deze toestemming is de voorwaarde verbonden dat de school jaarlijks voldoet aan de voorwaarden die elk examenjaar door het College voor Examens gesteld worden voor deelname aan deze centrale examens.

Dit besluit geldt voor de duur van de projectfase van de digitale centrale examens.

Deze toestemming betreft de volgende projecten:

naam project	ontheffing van onderdelen van het Eindexamenbesluit?
Flexibele en digitale centrale examens algemene vakken BB	ja
Flexibele en digitale centrale examens algemene vakken KB	ja
CBT Duits havo	ja

Het CvE heeft in september 2010 de brochure 'De computer bij de centrale examens 2011 "Duidelijk – digitaal – 3" uitgebracht. Jaarlijks brengt het CvE een nieuwe versie van deze brochure uit, met daarin per project de actuele informatie. Die actuele informatie is van belang omdat kenmerkend voor projecten is dat zich tussentijdse wijzigingen kunnen voordoen. Indien uw school deelneemt aan een digitaal centraal examen en er treedt een uitbreiding van vakken op dan wordt de bovenstaande lijst geacht daarmee te zijn uitgebreid. Dit geldt ook indien u voor het eerst gaat deelnemen aan het projecten digitale centrale examens. Voor de overige in "Duidelijk – digitaal – 3" genoemde projecten geschieden de afname en correctie binnen de kaders van het Eindexamenbesluit; daarom is geen ontheffing van onderdelen van het Eindexamenbesluit nodig.

Ik verzoek u deze brief zorgvuldig te bewaren omdat deze slechts eenmaal wordt verstrekt.

⁴ Note van het CvTE september 2022: Het Eindexamenbesluit is in augustus 2022 opgegaan in de Wet Voortgezet Onderwijs 2020 en het Uitvoeringsbesluit WVO 2020

Heeft u naar aanleiding van deze brief vragen, dan kunt u een e-mail zenden aan het College voor Examens ⁵.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
Marja van Bijsterveldt-Vliegenthart
namens deze,

drs. R. C. Endert
de plaatsvervangend directeur Voortgezet Onderwijs

⁵ Naschrift: Per 1 augustus 2014 is de naam van het College voor Examens (CvE) veranderd in College voor Toetsen en Examens (CvTE). De bedoelde e-mail kunt u richten aan: computerexamens@cvte.nl

BIJLAGE 2 RICHTLIJNEN DOWNLOADEN TERUGVALBESTANDEN

Richtlijnen voor de vermenigvuldiging van examendocumenten via de **Secure Download omgeving van Cito**.

De examensecretaris is verantwoordelijk voor het downloaden van de examendocumenten. De examensecretaris en minimaal één medewerker zorgen gezamenlijk voor het vermenigvuldigen van de examendocumenten (eventueel ook Daisy- en spraaksynthesebestanden) in de benodigde hoeveelheid. Indien gewenst kunnen enige reserve-exemplaren gemaakt worden. Dit gebeurt bij voorkeur één schooldag vóór afname van het examen;

- a De examensecretaris en de medewerker doen alle vermenigvuldigde examendocumenten in een envelop. De envelop wordt door de examensecretaris verzegeld en voorzien van diens handtekening;
- b Op de envelop wordt het aantal exemplaren vermeld;
- c De examensecretaris en de medewerker vergewissen zich ervan dat de bestanden na het printen van de computer (en eventuele externe opslag zoals USB-sticks) worden gewist;
- d De examensecretaris en de medewerker vergewissen zich ervan dat er geen kopieën of originelen bij de printer en/of kopieermachine zijn achtergebleven. De examensecretaris en de medewerker wissen de examendocumenten uit het geheugen van de machine.

COLLEGE VOOR TOETSEN EN EXAMENS

Het College voor Toetsen en Examens is namens de overheid verantwoordelijk voor de kwaliteit en het niveau van de centrale examens en toetsen in Nederland. Het heeft verschillende examens en toetsen onder zijn hoede.

[cvte.nl](https://www.cvte.nl)

SAMEN BOUWEN WE AAN GOEDE TOETSEN EN EXAMENS

 Centrale Eindtoets primair onderwijs: de eindtoets die de overheid aanbiedt aan leerlingen uit groep 8. De uitkomst is een advies voor het best passende brugklatype. [Centraleeindtoetspo.nl](https://www.centraleeindtoetspo.nl)

 Centrale examens voortgezet onderwijs: het centrale deel van de eindexamens vmbo, havo of vwo. Het diploma geeft toegang tot passend vervolgonderwijs. [Examenblad.nl](https://www.examenblad.nl)

 Staatsexamens voortgezet onderwijs: examens voor iedereen die individueel of op vso-scholen niet in staat is via het regulier voortgezet onderwijs examen af te leggen. [Staatsexamensvo.nl](https://www.staatsexamensvo.nl)

 Centrale examens middelbaar beroeps-onderwijs: centrale examens Nederlandse taal en Engels voor studenten in het mbo. De uitkomst is onderdeel van het mbo-diploma. [Examenbladmbo.nl](https://www.examenbladmbo.nl)

 Staatsexamens Nederlands als tweede taal: examens Nederlandse taal voor iedereen die Nederlands niet als moedertaal heeft. Het diploma toont aan dat het Nederlands voldoende is voor werk of opleiding. [Staatsexamensnt2.nl](https://www.staatsexamensnt2.nl)